

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER.
ORGAAN VOOR DE MEDEDEELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

20^e JAARGANG

WOENSDAG 20 NOVEMBER 1935

No. 1038

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Liefstinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties f 0,50 per regel. Plaatsing bij abonnement
volgens tarief. Administratie van abonnementen en adver-
tenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam,
Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No.
145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in
Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 23,— per
jaar. Losse nummers 50 cents. Economisch-Statistisch
Kwartalbericht f 1.—. Leden en donateurs ontvangen
het weekblad en het Kwartalbericht gratis en een reductie
op de verdere publicaties.

INHOUD.

Blz.

HET PLAN VAN DE ARBEID EN HET PROGRAMMA VAN OPENBARE WERKEN door Prof. Dr. H. Frijda	1022
Onderzoek naar de levensomstandigheden van onder- steunde werklozen door J. Rensen	1023
Het debat over de economische politiek in de Tweede Kamer door Dr. H. M. H. A. van der Valk	1026
Verkeersverschieft II (Slot) door J. P. B. Tissot van Patot	1028
De handelsbetrekkingen tusschen Nederlandsch-Indië en China door Djie Ting Liat	1030
De Rijksmiddelen over October 1935	1032
INGEZONDEN STUKKEN :	
De depressie in de zeescheepvaart door C. Vermey met Naschrift door Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart	1033
ONTVANGEN BOEKEN	1035
MAANDLIJFERS :	
Overzicht van den stand der Rijksmiddelen	1036
STATISTIEKEN	1037—1040
Geldkoersen. — Wisselkoersen. — Bankstaten.	

19 NOVEMBER 1935.

De geldmarkt vertoonde deze week weder een
uiterst rustig aspect. Particulier disconto liep een
weinig terug van 3 $\frac{3}{4}$ pCt. tot 3 pCt., terwijl prolon-
gatie van 3 $\frac{1}{4}$ pCt. op 2 $\frac{3}{4}$ pCt. kwam. Callgeld opende
de week op 2 $\frac{1}{2}$ pCt. om op 2 pCt. te sluiten. Donder-
dag 21 November a.s. zal de inschrijving opengesteld
worden op 55 millioen schatkistpapier, waarvan on-
geveer 40 millioen oud. De verwachting van deze be-
langrijke emissie heeft ongetwijfeld eenige terughou-
ding veroorzaakt bij de koopers, waardoor de noteer-
ingen ondanks de geldruimte iets zijn opgehouden.

* * *

Op de wisselmarkt waren de fluctuaties minimaal.
Ponden bewogen zich tusschen 7.24 en 7.25 en Dol-
lars in nog geringer mate tusschen 1.47 $\frac{1}{2}$ en 1.47%.
Parijs bleef door de hernieuwde politieke onrust de
geheele week tegen het goudpunt 9.70 aan, zoodat
goudverzendingen van Parijs naar Amsterdam ren-
dabel werden. De groote stroom ging echter naar
New-York, waar de kapitaalvlucht hoofdzakelijk haar
weg zocht. Men beleefde deze week dan ook de merk-
waardige tegenstelling van een disconto-verlaging in
ons land en een disconto-verhooging in Frankrijk.
Hier kwam het jl. Woensdag van 4 pCt. op 3 $\frac{1}{2}$ pCt.,
terwijl het in Parijs, jl. Donderdag van 3 pCt. op
4 pCt. gebracht werd. De overige valuta's waren zeer
stabiel, alleen de diverse Sperrmarken konden een
belangrijk avans boeken. Registermarken stegen de
vorige week van 29 $\frac{1}{2}$ tot 31 $\frac{1}{2}$. Credietmarken van
18 op 19%. Effectensperrmarken van 11 $\frac{1}{2}$ op 13 en
Auswanderermarken van 16 $\frac{1}{2}$ op 18 $\frac{1}{2}$. Ook Marken-
bankpapier waren in sympathie met Registermarken
vast: 42.75 na opening op 41.

Op de termijnmarkt waren de wisselingen voor
Ponden en Dollars tamelijk sterk: Driemaandsponden
openden op 13 cent en sloten op 10 $\frac{1}{2}$ cent agio, drie-
maands-Parijs daarentegen daalde van 3 cent tot
8 cent disagio.

Op de goudmarkt noteerden Baren tenslotte 1.647 $\frac{1}{2}$.
Eagles 2.49 $\frac{1}{2}$. Sovereigns 12.26 en Gouden Tientjes
10.14.

HET PLAN VAN DE ARBEID EN HET PROGRAMMA VAN OPENBARE WERKEN.

De maatregelen, die den inhoud vormen van het economische programma, dat het Plan van de Arbeid bevat,¹⁾ zijn van tweeërlei aard; sommige, zooals die welke de beheersching van het conjunctuurverloop, de regeling van de rationalisatie, de industrialisatie en de ordening betreffen, beoogen een wijziging van de economische structuur, die een voorwaarde wordt geacht opdat de bevolking op den duur van een hooger welvaartspeil verzekerd zij; andere, met name het plan tot uitvoering op groote schaal van openbare werken, hebben tot doel de onmiddellijke nooden, die van deze crisis het gevolg zijn, te verlichten. Het is begrijpelijkerwijs vooral dit *crisisplan*, dat, wijl het op de leniging van de nooden van het heden is gericht, in ruimen kring de belangstelling trekt. Aan dit deel van het Plan van de Arbeid zijn de volgende opmerkingen gewijd.

Het plan van openbare werken wordt, hoezeer „de bestrijding van de werkloosheid steeds en steeds weer de hoofdtoon ervan vormt”, niet enkel als een plan van werkloosheidsbestrijding doch als „een wijze om de depressie te overwinnen”, als een „positieve vorm van crisisbestrijding” aangekondigd. Daaruit volgt reeds, dat een effect ervan wordt verwacht, dat verder strekt dan een afneming van de werkloosheid en een vermeerdering van de bedrijvigheid, die enkel zouden duren zoolang de werken in uitvoering zijn en bovendien in den omvang door den aard en den omvang dier werken zouden zijn begrensd. Het programma van openbare werken is dan ook bedoeld als „de eerste stoot om het herlevingsproces in te leiden of te versterken”. Uit zichzelf, enkel en alleen onder den invloed van de vrije krachten, is een voldoende of een voldoende snel herstel inderdaad niet te verwachten. Opdat in een systeem van voortbrenging, dat op privaat-economischen grondslag berust, een herleving van de conjunctuur plaats zal vinden, is het noodig, dat het particuliere kapitaal in belangrijk ruimeren omvang dan tot dusverre voor investeringsdoeleinden wordt aangewend. Daarvan echter zal alleen sprake kunnen zijn als door ondernemer en kapitaalbezitter een zoodanige verbetering van de marktverhoudingen wordt tegemoet gezien, dat de kansen op een behoorlijk rendement van het kapitaal gunstig worden geacht. De sfeer van de depressie is echter weinig geschikt om zulke verwachtingen te doen ontstaan. De verwachtingen der menschen worden als regel in sterke mate beheerscht door de omstandigheden van het heden. De ongunst der tijden, de geringe bedrijvigheid alom, de moeilijkheden, die de afzet allerwege ondervindt, de zorgen voor de dekking van de kosten, die tal van ondernemingen drukken, vormen voor de ontplooiing van de investeringsactiviteit een weerstand, die alleen overwonnen kan worden als daartoe uitzonderlijke krachten werkzaam zijn. Wanneer nieuwe afzetgebieden, de invoering van nieuwe productiemethoden of wat dies zij, bijzondere winstmogelijkheden openen en er ondernemersfiguren zijn, met den wil toegerust om van die mogelijkheden gebruik te maken, kan, zooals de ervaring toont, ook in een tijd van depressie de investeringsactiviteit tot ontwikkeling komen. Hoe dieper echter de inzinking is, hoe grooter het gebied waar zij zich uitstrekt en hoe langer de toestand van depressie reeds bestaat, des te grooter is de weerstand, welke die ontwikkeling in den weg staat. Onder zulke omstandigheden kan het, opdat de investeringsactiviteit zich ontplooit, noodzakelijk zijn, dat allereerst de weerstand zelf vermindert en reeds in het heden een gunstiger verhouding tusschen de kosten der voortbrenging en de opbrengst ontstaat. Dat het vrije spel van krachten, omdat als gevolg daarvan loon en

rente zullen dalen, voldoende zou zijn om dit tot stand te brengen, wordt in het Plan van de Arbeid met grond betwijfeld; een daling van loon en rente beteekent weliswaar een daling van de kosten, maar een stijging van de winsten is hiermee nog geenszins verzekerd, wijl immers die daling zelve of de krachten, die haar doen ontstaan, ook den omvang en de intensiteit van de vraag naar goederen ter markt niet onaangetast zullen laten.

Het lijdt geen twijfel, dat onder den invloed van een programma van openbare werken de sfeer, die noodig is voor de herleving van de particuliere investeringsactiviteit, gunstiger zal worden. Want onder dien invloed zal de vraag naar tal van goederen en diensten toenemen. Het geld, dat voor de uitvoering der werken noodig is, is weliswaar leeningsgeld; maar daaruit volgt geenszins, dat er slechts van een verschuiving van koopkracht sprake zou zijn en tegenover de vermeerdering van de vraag in de eene een even groote vermindering in de andere richting zou staan. Immers, men mag veilig aannemen, dat een deel van het leeningsgeld uit besparingen bestaat, die anders langeren tijd ongebruikt zouden zijn gebleven. Dank zij de bestemming voor openbare werken worden die besparingen thans als het ware gemobiliseerd. Er ontstaat een grootere vraag naar al wat onmiddellijk of middellijk voor de uitvoering dier werken noodig is en eveneens, via de besteding van de inkomens, een vermeerdering van de vraag naar tal van producten voor gewoon verbruik, die op zijn beurt weer de vraag naar productiemiddelen en verbruiksgoederen doet stijgen. Aldus zal de bedrijvigheid toenemen, zullen de cijfers van werkloosheid dalen en zal de verhouding tusschen opbrengst en kosten in tal van bedrijven gunstiger worden — in hoeverre dit ook het geval zal zijn in de exportbedrijven, zooals het Plan meent, blijve hier onbesproken — zoodat inderdaad, dank zij het werkprogramma, een sfeer geschapen wordt, die voor het economisch herstel bevorderlijk is.

De herleving van de conjunctuur berust op het vertrouwen van ondernemer en kapitaalbezitter omtrent de toekomst. Een verbetering van de nationale bedrijvigheid zal ertoe kunnen bijdragen om dat vertrouwen, in de depressie zoozeer verzwakt, weer te doen toenemen. Op zichzelf reeds voldoende is zij echter geenszins. Men pleegt de toeneming van de bedrijvigheid, welke de uitvoering van publieke werken met zich brengt, den zwingel te noemen, die de motor der bedrijvigheid weer op gang brengt of althans heen zal helpen over het doode punt, waarop hij zich bevindt. Niet steeds echter vermag de beweging van den zwingel de motor doen aanslaan; geen zwingel vermag dit tot stand te brengen, indien inwendige gebreken van den motor zijn gang onmogelijk maken. Door de uitvoering van publieke werken kan, dank zij de gunstige sfeer die zij in het heden schept, de investeringsactiviteit tot ontwikkeling komen. Maar zij zal dit alleen, als niet telkens opnieuw gebeurtenissen plaats grijpen, op het gebied van economie of van politiek, die een vertrouwen in de toekomst tot een onmogelijkheid maken. In enkele landen vallen sinds eenigen tijd symptomen van interne verbetering van de conjunctuur waar te nemen, „but how long will they last?” vraagt Svenska Handelsbanken zich met verwijzing naar de alom heerschende onzekerheid af. Waar een dergelijke twijfel bestaat, zullen ondanks de verbetering, die de nationale bedrijvigheid onder den invloed van het werkprogramma ondergaat, de investeringen niet in den omvang toenemen, die noodig is om een economisch herstel tot stand te brengen. Alleen op den grondslag van stabiele verhoudingen kan de politiek van aanzwengeling het effect hebben; dat ermee wordt beoogd. Treedt die stabiliteit in terwijl de openbare werken in uitvoering zijn, dan zal inderdaad de gunstige of betrekkelijk gunstige conjunctuur, die zij heeft geschapen, ertoe medewerken het vertrouwen te doen herleven. Vinden daarentegen in dien tijd ernstige storingen plaats, die

¹⁾ Het Plan van de Arbeid. (Amsterdam 1935; De Arbeiderspers. Prijs f 2,25 en f 2,90).

aan het vertrouwen in de toekomst opnieuw een schok toebrengen, dan zal van een opleving der conjunctuur door middel van openbare werken geen sprake kunnen zijn.

De werkzaamheid van het programma van openbare werken, als middel van crisisverdrijving, hangt ten eenenmale af van het vertrouwen in de toekomst, dat het in bepaalde groepen vermag te doen ontstaan. Dat vertrouwen echter wordt in belangrijke mate mede beheerscht door het vertrouwen in de financiële stabiliteit van het land. Op grond daarvan is de werking, die het programma van openbare werken op de conjunctuur zal uitoefenen, niet los te maken van de financiële grondslagen, waarop dat programma is gebouwd. Er zal, volgens het Plan, gedurende drie jaren een bedrag van f 200 miljoen, in totaal dus f 600 miljoen, moeten worden geleend, op grond waarvan na drie jaar, bij een rentevoet van 3½ pCt., aan rente en aflossing rond f 35 miljoen zal moeten worden betaald. Het uitzicht op een stijging van de uitgaven met zulk een bedrag op een tijdstip, waarop het budget reeds een gaping vertoont, kan echter op zichzelf reeds het vertrouwen in de toekomst zoozeer aantasten, dat het private kapitaal, ondanks de stijging der bedrijvigheid, wordt teruggehouden en tengevolge daarvan een herleving der conjunctuur ernstig wordt belemmerd.¹⁾

Uiteraard kan de bezorgdheid voor de financiële gezondheid van het land achteraf of in den loop van de jaren dat de werken in uitvoering zijn, ongegrond blijken te zijn geweest. Er kan een zoodanige stabiliteit in de internationale verhoudingen intreden, dat de vermeerdering van de nationale bedrijvigheid de van haar verwachte gunstige werking op de investeringsactiviteit zal vermogen uit te oefenen. In dat geval zal de post wegens rente en aflossing voor de aangegane leening, ook nadat het programma van openbare werken is uitgevoerd, niet te zwaar behoeven te drukken, omdat daar tegenover dan staat een vermindering van de uitgaven voor steunuitkeering en een toeneming van de middelen wegens de hogere opbrengst van belastingen. Maar alleszins mogelijk is het, dat die gunstige toestand niet komt en het toch reeds wankel budget, als gevolg van de verplichtingen uit hoofde van de leening, nog met een aanzienlijk bedrag wordt bezwaard.

* * *

Ware het alleen om te dienen, waarvoor het op plakaten en in vergaderingen wordt aangekondigd, als middel om aan de depressie een einde te maken, dan ware voor een land als het onze, waarvan de ontwikkeling der conjunctuur zoozeer door internationale factoren wordt beheerscht, de uitvoering van een programma van openbare werken, in verband met de financiële en economische risico's, die het met zich brengt, niet veel meer dan een bedenkelijke speculatie. De uitvoering van publieke werken brengt echter ook baten, die vaststaan. Dat de werken, die tot stand worden gebracht, ook al is het nut, dat zij afwerpen over een reeks van jaren verspreid en is het niet mogelijk de behoeften der toekomst met juistheid te schatten, voor de gemeenschap van beteekenis zijn, mag veilig worden aangenomen. Vaststaat eveneens, dat hun uitvoering onmiddellijk en middellijk de werkgelegenheid doet toenemen en daarmee den omvang der werkloosheid vermindert. Het is mogelijk, dat de conjunctuur, al dan niet onder den invloed der werken, ook na de voltooiing daarvan gunstig blijft en de werkgelegenheid dan niet beneden het peil der voorgaande jaren terugvalt. Maar mogelijk is ook, dat de verwachte ontplooiing van den investeringslust achterwege blijft; in dat geval kan het gebeuren, dat de werkloosheid, voor zoover niet, zooals in het Plan van de Arbeid wordt verondersteld, de industrialisatie ook hier uitkomst brengt, na beëindiging der werken derhalve weer in denzelfden omvang stijgt als zij te voren

¹⁾ Met het oog hierop opperde Prof. Bertil Ohlin — in 1932 — het denkbeeld van een *internationale* herstelleening.

was afgenomen, zoodat men opnieuw voor het vraagstuk van haar bestrijding staat, waarvan de oplossing echter dan, als de toestand van 's lands financiën tengevolge van de toeneming van lasten ongunstiger is geworden, zelfs nog moeilijker zal zijn dan voorheen.

Het is een eisch van reële politiek zich rekenschap te geven van de gevolgen, die de maatregelen van werkloosheidsbestrijding, zooals in het Plan van de Arbeid worden voorgesteld, met zich kunnen brengen. Maar een eisch van reële politiek is het eveneens zich wel bewust te zijn van de groote belangen, die met een krachtige en vooral spoedige vermindering der werkloosheid zijn gemoeid: economische, omdat anders het gevaar dreigt van een verminderde geschiktheid om te arbeiden, sociale, omdat door langdurige werkloosheid groote zedelijke en cultureele waarden in gevaar worden gebracht.

Het is mogelijk dat de prijs, die voor een omvangrijk programma van openbare werken als middel tot werkloosheidsbestrijding moet worden betaald, onder de gegeven omstandigheden te hoog moet worden geacht. Dat de belangen, die op het spel staan, een hoogen prijs waard zijn, zal niet aan twijfel onderworpen zijn.

H. FRIJDA.

ONDERZOEK NAAR DE LEVENSONMSTANDIGHEDEN VAN ONDERSTEUNDE WERKLOOZEN.

Gedurende de laatste jaren heeft in het bijzonder de door de buitengewoon ongunstige economische omstandigheden sterk toegenomen werkloosheid onder de arbeiders belangstelling gewekt voor de vraag hoe de gezinnen der werkloozen e.d. leven van den hen verstrekte steun.

In binnen- en buitenland zijn onderzoekingen daarvoor gehouden.

Wat Nederland betreft is bekend, dat, nadat het Statistisch Bureau der Gemeente 's-Gravenhage in 1932 een onderzoek had ingesteld naar de levensomstandigheden van ondersteunde gezinnen van werkloze-georganiseerde-arbeiders in die gemeente, o.a. Amsterdam en Utrecht dat voorbeeld volgden, terwijl kleinere gemeenten zooals Krimpen aan den IJssel en Velsen eveneens een onderzoek instelden. 's-Gravenhage heeft inmiddels het onderzoek — veel breder van opzet — herhaald in 1935 (omvattend o.a. ook de z.g. armlastigen, terwijl voorts een medisch onderzoek aan het onderzoek verbonden is) en thans zijn de volgende rapporten gepubliceerd:

's-Gravenhage: 1. onderzoek in 1932 en 2. idem in 1935 (voorloopig).

Amsterdam: Voorloopig rapport onderzoek in 1934/'35.

Krimpen aan den IJssel: Onderzoek 1934/'35.

Wij stellen ons voor, zij het in het kort, de volgende punten te behandelen:

- 1e. de uitgaven der gezinnen en opbouw der budgets;
- 2e. de voedingswaarde van het verbruikte;
- 3e. de resultaten van het geneeskundig onderzoek.

Wat het eerste punt betreft, de vrijwel uniforme verzameling der gegevens stelt in staat een vergelijking te maken van de budgets uit de drie gemeenten, waarbij het belangwekkend is, althans voor 's-Gravenhage, naast elkaar te kunnen stellen de uitgaven der gezinnen op twee verschillende tijdstippen onder zeer verschillende omstandigheden, nl. vóór en na een sterk gewijzigde steunregeling.

Ten aanzien van het tweede punt hebben 's-Gravenhage en Amsterdam gegevens gepubliceerd op vergelijkbare wijze, terwijl van een geneeskundig onderzoek tot dusverre alleen de uitkomsten voor zooverre 's-Gravenhage aangaat bekend zijn.

1o. de uitgaven der gezinnen.

Naast de statistisch gebruikelijke publicatie der gegevens, nl. per gezinseenheid, waarbij de berekeningen op dezelfde basis plaats hadden, hebben de publicaties gegeven de uitgaven per gezin per week. Deze laatste methode lijkt ons bijzonder belangwekkend

voor hen, die minder bekend zijn met de „eenheids“-berekening. Daarom geven wij deze berekende uitgaven beide hieronder: I. Haagsche onderzoek in 1932 (13 weken); II. idem in 1935 (4 weken); III. Amsterdam in 1934/35 (13 weken); IV. Krimpen a.d. IJssel in 1934/35 (13 weken); wij hebben daarbij ter bekorting enkele combinaties gemaakt. Nog zij aangegeekend, dat onderscheidenlijk 90, 62, 78 en 44 gezinnen hebben medegewerkt.

Uitgaven per gezin per week in centen (tusschen haakjes de percentages der totale uitgaven).

Posten	Den Haag I (3,14 eenheden)	Den Haag II (3,61 eenheden)	Amsterd. III (3,90 eenheden)	Krimpen IV (4,21 eenheden)
Voeding	852½ (37,7)	757½ (39,4)	792½ (41,1)	838 (47,4)
Kleed., schoeisel	186 (8,3)	77½ (4,-)	94 (4,8)	154 (8,7)
Huishuur	555½ (24,6)	558 (29,-)	592 (30,7)	376½ (21,3)
Verlichting, verwarming, e.d. ...	260 (11,5)	230½ (12,-)	195 (10,1)	175½ (10,-)
Huisraad	46½ (2,1)	23½ (1,2)	25½ (1,3)	14½ (0,8)
Verzekering, geneesk. hulp, contributies e.d. ...	210½ (9,3)	164½ (8,6)	107½ (5,6)	92½ (5,3)
Ontspanning en rooken	54 (2,3)	39 (2,-)	33 (1,7)	23 (1,4)
Overige uitgaven	96½ (4,2)	73 (3,8)	90½ (4,7)	91 (5,1)
Totaal uitgaven	2261½ (100)	1923½ (100)	1930 (100)	1765 (100)

Uitgaven per gezinseenheid per week in centen (tusschen haakjes de percentages der totale uitgaven).

Posten	Den Haag I (3,14 eenheden)	Den Haag II (3,61 eenheden)	Amsterd. III (3,90 eenheden)	Krimpen IV (4,21 eenheden)
Voeding	279 (38,2)	210½ (39,4)	203,2 (41,1)	199 (47,4)
Kleed., schoeisel	59½ (8,1)	21½ (4,-)	24,1 (4,8)	36½ (8,7)
Huishuur	179 (24,5)	154½ (28,9)	151,8 (30,7)	89½ (21,3)
Verlichting, verwarming, e.d. ...	83 (11,4)	64½ (12,1)	50,- (10,1)	42 (10,-)
Huisraad	15 (2,1)	6½ (1,2)	6,5 (1,3)	3 (0,8)
Verzekering, geneesk. hulp, contributies e.d. ...	67 (9,2)	45½ (8,6)	27,6 (5,6)	22 (5,3)
Ontspanning en rooken	17 (2,3)	11 (2,7)	8,6 (1,7)	5½ (1,4)
Overige uitgaven	30½ (4,2)	20 (3,8)	23,1 (4,7)	22 (5,1)
Totaal uitgaven	730 (100)	534 (100)	494,9 (100)	419½ (100)

Bij de beoordeeling dezer gegevens moet er mede rekening gehouden, dat tijdens het onderzoek II t.m. IV een sterk gewijzigde steunregeling gold (gewijzigd nl. m.i.v. 1 Juli 1934). Voorts is in aanmerking te nemen, dat bij alle onderzoeken steun in natura (levensmiddelen, kleding, schoeisel e.d.) in de uitgaven zijn medegerekend.

Voor staat A. zijn de werkelijke uitgaven aldus: voor I. f 1.06 lager, voor II. f 0.74⁵ en voor IV f 2.08⁵ lager. (Voor III. niet bekend). Bij IV. speelt daarbij een voorname rol het uit voorraad verbruikte (ook vleesch en het gebruik uit eigen tuin).

Voorts moet er op gewezen, dat de uitkomsten der Haagsche onderzoeken betrekking hebben op de uitgaven van werkloze-georganiseerde arbeiders, terwijl die der andere steden mede betrekking hebben op de ongeorganiseerde arbeiders, welke naar eenigszins andere normen (lagere) worden gesteund.

Bij de beschouwing der gegevens treft allereerst, dat blijkt de onderzoeken in de groote steden een zóo laag percentage der uitgaven besteed is aan voeding; Krimpen geeft een veel hoger percentage.

Het Haagsche onderzoek wijst daarop in beide publicaties in verband met de omstandigheid, dat de budget-onderzoeken (vroeger) hadden uitgewezen, dat naarmate de gezinnen méér welstand genoten, het deel der uitgaven, dat aan voeding werd besteed, *relatief* verminderde, of anders om, dat naarmate de financieele omstandigheden slechter waren, bedoeld percentage steeg.

De geconstateerde afwijking behoefde verklaring en deze werd gevonden in de onevenredig zwaren druk van huishuur en verzekeringen.

Illustreeren wij een en ander in de volgende vergelijking van de uitgaven in pCt. van het totaal.

	I	II	III	IV
Voeding	38.2	39.4	41.1	47.4
Vaste lasten	33.7	37.5	36.3	26.6
(huishuur)	(24.5)	(28.9)	(30.7)	(21.3)
(verzekering, e.d.) ..	(9.2)	(8.6)	(5.6)	(5.3)

De naar verhouding geringe bedragen aan voeding besteed, vinden o.i. hunne verklaring (wat I. t/m. III. betreft) in de voor de gezinnen hooge vaste of min of meer vaste lasten.

Andersom is m.i. aannemelijk, dat aangezien deze lasten bij de arbeidersgezinnen te Krimpen (in het bijzonder de huishuuruitgaven) zooveel lager zijn, de uitgaven aan voeding relatief en absoluut belangrijk hooger konden zijn. Daarbij worde in aanmerking genomen, dat bij deze gezinnen het gebruik uit wintervoorraad (van groenten, aardappelen, vleesch) en gebruik uit eigen tuin een rol heeft gespeeld.

Merkwaardig is overigens de zeer groote overeenkomst welke de opbouw van het Haagsche budget 1935 (II.) vertoont met het Amsterdamsche 1935 (III.). De grootste afwijking geeft de post verzekeringen, contributies. Deze is in Den Haag absoluut en relatief belangrijk hooger; hier speelt m.i. een rol het feit, dat de Haagsche gegevens uitsluitend betrekking hebben op een onderzoek bij georganiseerde arbeiders, die vrijwel alle de werklozenkas-contributie hadden door te betalen, maar bovendien ook hogere uitgaven zullen gehad hebben aan verzekeringen, kranten e.d.

Ten aanzien van den post *huishuur* welke achtereenvolgens 24.5 pCt. (I.), 28.9 pCt. (II.), 30.7 pCt. (III.) en 21.3 pCt. (IV.) van de totale uitgaven (onder welke laatste zijn medegerekend de schenkingen in natura) vormt, is het belangwekkend in herinnering te brengen, dat in *normale* omstandigheden de uitgaven daaraan zoo ongeveer $\frac{1}{6}$ à $\frac{1}{7}$ deel van de uitgaven dienen te vormen.

De abnormale positie der gezinnen is hiermede wel gekenschetst.

* * *

Economisch gezien is van groote beteekenis de vraag, welke veranderingen de uitgaven en de opbouw daarvan hebben ondergaan door de verlaging der steunnormen. Die vraag is te beantwoorden door vergelijking van budget I. en II. (Haagsche onderzoeken), terwijl op grond van de uitkomsten der vergelijking een aantal aanwijzingen zijn te vinden voor die andere vraag, hoe de uitgaven der werklozen zich zullen wijzigen indien inkomstenvermeerdering (bijv. door werk) zal plaats hebben.

Nemen wij daartoe tabel A als uitgangspunt, dan zijn de uitgaven in II. hooger (+) of lager (—) dan in I. als volgt:

Voeding	— 95 ct. p. gezin p. week (— 11.2 pCt.)
Kleding, schoeisel	— 108½ „ „ „ „ „ (— 58.3 „)
Huishuur	+ 2½ „ „ „ „ „ (+ 0.4 „)
Verlichting, verwarming, e.d.	— 29½ „ „ „ „ „ (— 11.3 „)
Huisraad	— 23 „ „ „ „ „ (— 49.5 „)
Verzekering, geneesk. hulp, e.d.	— 46 „ „ „ „ „ (— 21.9 „)
Ontspanning, rooken, e.d.	— 15 „ „ „ „ „ (— 27.8 „)
Overige uitgaven .	— 23½ „ „ „ „ „ (— 24.4 „)
Totale uitgaven	— 338 ct. „ „ „ „ „ (— 15.0 pCt.)

Het Haagsche Gem. Statistische Bureau becijfert, dat de inkomsten per gezin daalden met ruim 15 pCt.; daarmede stemt dus overeen de bovenvermelde vermindering der uitgaven eveneens met 15 pCt.

Opmerkelijk is, dat de voedingsuitgaven slechts daalden met ruim 11 pCt.¹⁾

¹⁾ De uitgaven aan de zuivelproducten: melk, kaas, boter, daalden gezamenlijk met ruim 28 pCt. en die voor „luxe“ uitgaven als vleeschwaren en fruit en snoeperijen met ondersch. ruim 56, 21 en 53 pCt.!

Opvallend is daartegenover de vermindering der uitgaven aan kleding en schoeisel (58.3 pCt.) en die aan huisraad met 49.5 pCt. Indien de gezinnen geen schenkingen hadden gekregen, zouden de verminderingen nog grooter geweest zijn. Dit zijn blijkens de rapporten ook de posten welke aan de gezinnen de meeste zorgen gaven; praktisch zijn de uitgaven tot nul gereduceerd.

Gelet op deze percentages is het waarschijnlijk, dat de industrieën, welke de behoeftebevrediging voor deze posten voorzien, bij vergroting der inkomsten van de breede massa der werklozen de grootste opleving zullen meemaken. In het bijzonder de textielindustrie zal sterk opleven.

Alhoewel de budgets nog aanleiding geven tot een aantal opmerkingen, welke den achteruitgang der gezinnen kunnen demonstreeren, meenen wij ons te moeten beperken en stappen daarom over naar

20. de voedingswaarde van het verbruikte.

Aan de hand van de daaromtrent verzamelde gegevens is de vraag te benaderen of de voeding der gezinnen voldoende is te achten.

Zooals vermeld, hebben het Haagsche Statistische Bureau en het Amsterdamsche de gegevens naar zelfde methoden verzameld; den Haag kreeg voorlichting van Prof. E. Gorter, terwijl voor Amsterdam de berekening geschiedde door Ir. Straub. Beide Bureau's gebruikten de voedseltabellen van Dr. D. G. Cohen Tervaert.

Prof. Gorter ging bij de beoordeeling der gegevens uit van den norm (Internationale Conferentie te Rome 1932) dat 3000 calorieën per dag voldoende waren te achten voor iemand, die geen krachtigen spierarbeid verricht, terwijl een vermindering van 500 calorieën tot ondervoeding moest leiden; dus grens: 2500 calorieën, waarvan 280 calorieën eiwitten. Geven wij nu de gemiddelden der onderzoeken.

	I	II	III
Aantal calorieën	2957	2858	2706
waarvan calorieën eiwit	351	341	301

Naar aanleiding van het eerste Haagsche onderzoek schreef Prof. Gorter, dat een ondervoeding in den zin van een tekort aan calorieën niet bestaat blijkens de gemiddelden; het eiwitgehalte van de voeding werd normaal genoemd en het vetgehalte ruim voldoende, terwijl niet de indruk werd verkregen, dat er te weinig vitamines zijn genomen.

Van de 90 gezinnen waren er 8 waarbij positief ondervoeding voorkwam, doch in 4 gevallen zou door raadgeving een méér rationeële en voldoende voeding zijn te verkrijgen.

Bij het tweede onderzoek trekt de aandacht — aldus Prof. Gorter — dat de totale hoeveelheid calorieën gemiddeld duidelijk is verminderd. Deze teruggang bedroeg ruim 4 pCt., terwijl ook het aantal eiwitcalorieën is verminderd. Een achteruitgang met meer dan 20 pCt. moet echter worden geacht nadeel voor de gezondheid op te leveren.

In verband met deze vermindering is het o.i. waarschijnlijk, dat een grooter deel der gezinnen onvoldoende gevoed wordt dan blijkens het eerste onderzoek het geval was.

Daarbij is in aanmerking te nemen, dat een veel grooter aantal kinderen aan de schoolvoeding hebben deelgenomen: in 1932 slechts 20 uit 5 gezinnen en in 1935 50 uit 17 gezinnen.

Intusschen is zeer belangwekkend, dat de gemiddelde kosten per 1000 calorieën per dag gedaald zijn met ruim 16 pCt. Belangwekkend vooral is dit in verband met de physiologische waardevermindering van slechts 4 pCt. Hieruit volgt, dat de gezinnen — in beide gevallen die van georganiseerde arbeiders — veel rationeeler hebben huisgehouden; een punt waaromtrent de Haagsche publicatie zeer duidelijk bewijzen aflegt (gebruik van oud brood, uitbanning van luxe uitgaven, enz.).

Het Amsterdamsche onderzoek leverde een niet-

onbelangrijk lager gemiddelde, ook aan eiwitten.

Voor beide onderzoeken zal het interessant zijn te zien in hoeverre er onder de afzonderlijke gezinnen zijn, waarvan de voeding onvoldoende moet worden geacht. De definitieve rapporten moeten zulks uitwijzen.

Het rapport van Krimpen aan den IJssel, waarvoor blijkens mededeeling de Haagsche publicatie geheel leidraad is geweest, heeft omtrent de voedingswaarde van het verbruikte niets vermeld.

Gegeven het feit, dat blijkens staat A. per gezin gemiddeld per week f 8.38 werd uitgegeven over de periode Dec. 1934/Febr. 1935 en te den Haag in Maart gemiddeld per week f 7.57⁵ of gemiddeld per *gezinsseenheid* per week onderscheidenlijk f 1.99 en f 2.10⁵, hetgeen voor Krimpen t.o.v. den Haag een mindere uitgave van f 0.11⁵ beteekent of van rond 5 pCt., hebben wij ons afgevraagd, welke der twee gegevens het ongunstigst te noemen ware voor de gezinnen.

Welwillend werden ons door den Burgemeester van Krimpen van een aantal der voornaamste voedingsmiddelen de ter plaatse geldende kleinhandelsprijzen verstrekt; terwijl de Haagsche prijzen uit publicaties bekend zijn.

Vergelijking van die prijzen laat geen twijfel over omtrent de vraag of de Haagsche prijzen niet meer dan 5 pCt. hooger zijn dan die in Krimpen.

Enkele voorbeelden.

		Krimpen a/d IJssel	Den Haag	Den Haag duurder (+) of goedkoper (-)
Melk witbrood..	8 ons	f 0,18	f 0,20	+ 11 %
Water	„	„ 0,16	„ 0,18	+ 12 %
Bruinbrood	„	„ 0,13	„ 0,17	+ 30 %
Melk	1 L.	„ 0,08 ⁵	„ 0,12/0,11	+ 30 ± 40 %
Aardappelen...	kg	„ 0,06	„ 0,06	—
Groenten (8 soorten)	kg	„ 0,10 ±	„ 0,16 ±	± 60 %
Boonen, erwten..	kg	± „ 0,09	± „ 0,10	+ 11 %
Margarine.....	½ kg	„ 0,60	„ 0,60	—
Rundvet	½ kg	„ 0,45	„ 0,50	+ 11 %
Reuzel	½ kg	„ 0,40	„ 0,40	—
Spek (vet).....	½ kg	„ 0,35	„ 0,40	+ 14 %

Deze prijsvergelijking laat een duidelijk sprekende conclusie toe: het staat o.i. vast, dat de kosten van de voeding te Krimpen a.d. IJssel stellig belangrijk meer dan 5 pCt. lager zullen zijn dan die te 's-Gravenhage en daarmee is het o.i. aannemelijk, dat de voedingswaarde van het gebruikte door de gezinnen te Krimpen — afgaande op de gemiddelde gezinsuitgaven — voldoende moet worden geacht.

Aan de hand van de gepubliceerde gegevens is nu — ter controle — een (niet tot in details gaande) berekening opgezet, waaruit m.i. blijkt, dat de voedingswaarde van het gebruikte zeker 3000 calorieën per eenheid per dag overschrijdt, terwijl het aantal eiwitcalorieën 350 bedraagt.

Het vetgehalte moet ruim voldoende geacht worden.

Zou uit deze vergelijking zijn af te leiden, dat de voeding der groote-stadsverkllozen slechter is dan van de werklozen ten plattelande door het gemis van eigen tuin e.d.?

Gerekend over de *gemiddelden* hebben deze drie onderzoeken geleid tot de conclusie: hoe moeilijk de gezinnen van werklozen het ook overigens mogen hebben, uit de wijze waarop zij zich — mede door groote versoberingen en door onvervuld laten van wezenlijke behoeften (kleding, schoeisel, beddegoed) hebben gevoed, is vast te stellen, dat *gerekend over de gemiddelden* van ondervoeding niet gesproken kan worden, hetgeen echter niet uitsluit, dat bij een aantal afzonderlijke gezinnen wel ondervoeding zal zijn voorgekomen, hetgeen het 1e Haagsche onderzoek bewees. In dat onderzoek immers werd 8 maal op 90 gezinnen onvoldoende voeding waargenomen. Het is waarschijnlijk, dat dit aantal, gezien de algemeene vermindering der voeding, zal zijn toegenomen.

Het leek schrijver dezes interessant tegenover de gegevens van de voedingswaarde van het gebruikte

in gezinnen van werkloozen, die van gezinnen, waarvan het hoofd nog arbeidde, te kunnen stellen.

Uit een viertal ambtenaarsgezinnen werden over hetzelfde tijdvak als het IIe Haagsche onderzoek op geheel dezelfde wijze welwillend gegevens verstrekt en bewerkt (de salarissen liepen uiteen van pl.m. f 2000 tot pl.m. f 3300).

Hier had men dus te doen met personen, welke lichten spierarbeid verrichtten: de norm voor de voeding, 3000 calorieën, werd niet onbelangrijk overschreden; de voedingswaarde bedroeg nl. rond 3500 calorieën, waarvan rond 430 eiwitten.

Dit werpt een merkwaardig licht op de verminderde waarde der voeding in de andere Haagsche gezinnen.

30. het geneeskundig onderzoek.

Rest nog een enkel woord over het geneeskundig onderzoek te 's-Gravenhage. Dit leidde tot de volgende conclusie aan het rapport ontleend (60 gezinnen werden onderzocht, nl. 60 vaders, 52 moeders en 184 kinderen).

Zondert men de gevallen van onvoldoenden voedingstoestand, door ziekelijke gesteldheid veroorzaakt, uit, dan was de voedingstoestand bij 22 pCt. van de vaders matig en bij 5.1 pCt. onvoldoende, bij 24 pCt. van de moeders matig en bij 0 pCt. onvoldoende en bij 13.7 pCt. van de kinderen matig en bij 3.8 pCt. onvoldoende.

Uit de verkregen cijfers valt reeds dadelijk op te maken, dat van een toestand van ondervoeding bij de onderzochte gezinnen geen sprake is. Zelfs werden er zoowel bij mannen als vrouwen nog gevallen van zwaarlijvigheid waargenomen; de bij de kinderen voorkomende gevallen van zwaarlijvigheid moeten als ziekelijk worden beschouwd.

Bij het geneeskundig onderzoek werd de indruk verkregen, dat de gezinnen bij de besteding van den steun uitgingen van de gedachte, dat in de eerste plaats de voeding zoo lang mogelijk op peil gehouden moet worden. Ongevraagd werd dan ook veelvuldig medegedeeld, dat het met de voeding nog wel ging.

De uitkomsten van dit geneeskundig onderzoek bevestigen in het algemeen den indruk, verkregen uit de berekeningen omtrent de voedingswaarde van het gebruikte, alhoewel het gebruik van te weinig voedsel eerst veel later tot uitdrukking komt in een onvoldoenden lichamelijken voedingstoestand.

Het geneeskundig onderzoek zal na een halfjaar herhaald worden en dan zal het belangwekkend zijn te zien of en in hoeverre er sprake is van wijziging in den voedingstoestand der gezinnen, terwijl dan tevens nauwer verband zal gelegd kunnen worden tusschen de verschillende onderdeelen van het onderzoek.

De belangwekkende rapporten geven — hoewel er belangrijke individuele afwijkingen zijn — in het algemeen nog een niet ongunstigen indruk omtrent de voeding der gezinnen en hun voedingstoestand, mede dank zij de betrachting van de uiterste soberheid en de wering van „losse” uitgaven. Achteruitgang is er echter. Op velerlei wijze wordt overigens duidelijk, dat naast het kleeding- en schoeiselvraagstuk dat van de instandhouding van het huisraad de grootste financieele zorgen baart; een en ander zal voor de gezinnen op den duur tot een onhoudbaren toestand leiden.

J. RENSEN.

HET DEBAT OVER DE ECONOMISCHE POLITIEK IN DE TWEDE KAMER.

(Feiten en beschouwingen.)

Degene, die de Handelingen van de beraadslagingen over de Rijksbegroting in de Tweede Kamer aandachtig doorleest, wordt getroffen door het zwakke verweer, dat de Regeering heeft geboden ter verdediging van haar economische politiek. Een dergelijke verdediging is in de huidige omstandigheden ook allesbehalve een aangename taak. De verschillende conjunctuurindices wijzen nog steeds op een verder-

gaanden achteruitgang en het einde van de dalende beweging is nog steeds niet te zien. Nu kan een economische politiek niet alleen beoordeeld worden op grond van de cijfers; de richtlijnen zijn wel het voornaamste deel, want het kan zijn, dat een bepaalde politiek niet direct een herstel kan veroorzaken. Er zou voor ons dan ook geen aanleiding zijn om op dit vraagstuk nogmaals terug te komen, ware het niet, dat bij de beraadslagingen door den Minister-President ter verdediging van zijn beleid cijfers zijn gebruikt, die niet vergelijkbaar en niet juist zijn.¹⁾ Voor het belang van de zaak citeeren wij eerst de betreffende passages.²⁾

Wanneer men de indexcijfers van de industriële activiteit raadpleegt, ziet men, dat inderdaad in meer dan één land die activiteit in 1935 grooter is dan in 1932, maar dat is ook in Nederland zoo. In België bijv. was het cijfer van de industriële activiteit in 1932 69 en in Juni van dit jaar was het 73. alzoo een stijging met 4 punten. In Nederland was het industriële indexcijfer in 1932 62 en in Juni 67; hier was het dus in denzelfden tijd met 5 punten gestegen.

Er zijn landen, waar de stijging heel wat grooter is, bijv. in de Vereenigde Staten van Amerika, maar ik geloof, dat wel niemand ons land met de Vereenigde Staten van Amerika in dit opzicht op één lijn zou willen stellen. Zeker acht ik den toestand in Duitschland niet beter dan in Nederland.

In Engeland is de budgetaire toestand belangrijk beter dan hier en is ook de stijging van de industriële activiteit grooter in dezelfde periode, maar een feit is, dat de laatste paar jaren het cijfer van de werkloozen in Engeland zich ook niet gewijzigd heeft en zich voortdurend blijft bewegen rond de 2.000.000, nu eens 100.000 of 200.000 er boven, dan weer 100.000 of 200.000 er onder is

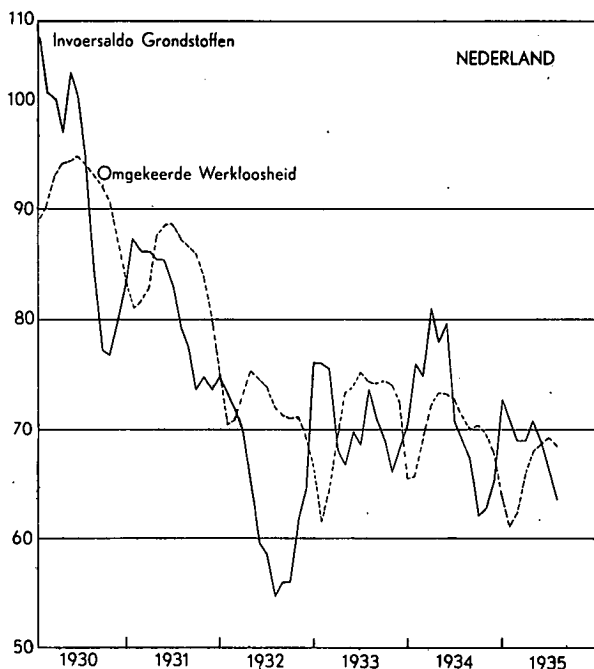
In België is ongetwijfeld aanvankelijk, tengevolge van de ingetreden devaluatie en vooral tengevolge van het vertier, dat verband hield met de groote wereldtentoonstelling, een verlevendiging te constateeren geweest, maar op het oogenblik is de toestand zoo, dat de zwaarigheden daar elken dag schijnen toe te nemen.

Zooals bekend, bestaat er in Nederland niet een indexcijfer van de industriële bedrijvigheid. Wel wordt door het Centraal Bureau voor de Statistiek een invoersaldo van grondstoffen gepubliceerd, dat bij gebrek aan beter vaak — ook door den Volkenbond — gebruikt wordt in plaats van het indexcijfer van de industriële bedrijvigheid. Meer waarde hechten wij echter voor een beoordeeling van de industriële bedrijvigheid aan de omgekeerde werkloosheidscijfers, die ook in de conjunctuurberichten van het Nederlandsch Economisch Instituut worden gebruikt. Uit een vergelijking van deze indices blijkt zeer duidelijk, dat de omgekeerde werkloosheidscijfers voor een beoordeeling van de industriële conjunctuur de voorkeur verdienen boven de gegevens betreffende den invoer van grondstoffen. In 1932 was het invoersaldo van grondstoffen, wellicht mede tengevolge van de prijsdaling, buitengewoon laag. Men heeft hier in elk geval met een abnormaal verschijnsel te doen, dat zeker niet als basis van vergelijking gebruikt kan worden.

Bovendien kan men moeilijk staande houden, dat de industriële bedrijvigheid in Nederland in 1935 ten opzichte van 1932 is gestegen. De cijfers, die Dr. Colijn gebruikte, geven wat dit betreft een geheel verkeerd beeld van den toestand in de industrie, zooals ook wel duidelijk uit het aantal werkloozen blijkt, dat in dien tijd sterk is gestegen.

¹⁾ In De Maasbode van 17 Nov. zijn in een artikel „De werkelijkheid en geen sprookjes” reeds de cijfers over de gestegen inlagen bij de Rijkspostspaarbank gewraakt, die Dr. Colijn gebruikte voor zijn optimistische uitlatingen over den Middenstand. Wij kunnen hieraan nog toevoegen, dat de betrekkelijk gunstige cijfers over de inlagen ook een gevolg zijn van de omstandigheid, dat enerzijds een deel van het publiek zijn geld liquide laat in plaats van het op langen termijn te beleggen, anderzijds de middenstander zijn braak gekomen gelden bij de spaarbanken deponeert.

²⁾ Handelingen van de Tweede Kamer, blz. 280. De curatieveeringen zijn van ons.

Aantal werklozen in Juni.

1932	243.170
1933	275.471
1934	291.913
1935	333.580

Wat verder België betreft staat het indexcijfer van de industriële bedrijvigheid op een smalle basis en steunt hoofdzakelijk op de productie van de basisindustrieën, die zooals bekend, zeer weinig is gestegen in tegenstelling met de productie van verbruiksgoederen en de bouwbedrijvigheid. Ook missen wij een bewijs voor de bewering, dat de moeilijkheden in België elken dag schijnen toe te nemen. Integendeel, in het jongste nummer van „Handelsberichten” (het officieele orgaan van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart), dat enkele dagen na deze rede verscheen, worden over België vrij goede berichten opgenomen. En daartoe is alle reden, zooals wij onlangs hebben aangetoond.¹⁾

Ook de bewering, dat het cijfer van de werkloosheid zich in Engeland in de laatste jaren niet gewijzigd zou hebben, is in strijd met de feiten.

Werklozen in Engeland.

Augustus	Volledig	Gedeeltelijk	Totaal
1932	2.215.704	731.104	2.946.808
1933	1.970.379	488.365	2.458.744
1934	1.672.742	462.413	2.135.155
1935	1.605.036	344.767	1.949.803

Wij zouden het voorbeeld van Engeland zelf niet aangehaald hebben, indien het in de discussies niet was genoemd. Want als men beweert, dat de werkloosheid in Engeland toch nog groot blijft, ondanks de devaluatie, dan kan men met evenveel recht beweren, dat zij zonder devaluatie nog veel groter zou zijn geweest. Want Engeland kampt op het oogenblik met een structureel probleem van groote orde, dat door devaluatie alleen niet kan worden opgelost.²⁾

Tenslotte wijzen wij nog op het overzicht in het Economisch-Statistisch Kwartaalbericht van October over den economischen toestand in verschillende landen. Dat in dit bericht de toestand juist geschetst is, wordt bevestigd door het bericht van het Berlijnsche Institut für Konjunkturforschung, dat de vorige week is verschenen. Wij lezen daar het volgende over de betreffende landen.

In *Grossbritannien* und den übrigen Industrieländern des Sterlingblocks (*Schweden, Norwegen, Finnland* und *Kanada*) hat der Aufschwung, gestützt auf die lebhaftige Investitionstätigkeit und zum Teil auch auf eine kräftige

¹⁾ Zie E.-S.B. van 30 October jl.

²⁾ Vgl. in dit verband Wolfgang Volwassen „Währung, Wirtschaft und Aussenhandel”. (Berlijn 1935. Junker und Dünhaupt Verlag).

Konsumbelegung, weitere Fortschritte gemacht.....

Erweitert hat sich der Kreis der im Aufschwung stehenden Industrieländer im Verlauf des letzten Halbjahrs durch *Belgien*. Durch die Belgaabwertung ist es hier gelungen, den auf der Wirtschaft lastenden Deflationsdruck zu beseitigen und die Rentabilität der Exportindustrie zu heben. Die Kreditmärkte haben sich entspannt, Produktion und Preise sind über das Krisentief gestiegen, die Arbeitslosigkeit ist stark zurückgegangen. Da neuerdings jedoch die Auftriebskräfte nachlieszen, sucht die Regierung nun durch Arbeitsbeschaffungsmaßnahmen die Belegung weiter voranzutreiben.....

In anhaltender Depression befinden sich dagegen die westeuropäischen Goldblockländer *Frankreich*, die *Schweiz* und die *Niederlande*. Von der schweren Kreditkrise, die diese Länder im April und Mai heimsuchte, haben sie sich nur zum Teil erholt. Ihr Zinsniveau ist noch immer krisenhaft überhöht; die Niederlande waren zudem mehrfach neuen Baisseangriffen gegen ihre Währung ausgesetzt. Produktion und Beschäftigung verharren in Frankreich noch im Krisentief, in der Schweiz und in den Niederlanden gehen sie offenbar sogar noch zurück.

Met het bovenstaande meenen wij voldoende aange-toond te hebben, dat de Regeering in haar vergelijking met andere landen in het geheel niet geslaagd is. De feiten kunnen op het oogenblik niet meer dienen om onze economische politiek te rechtvaardigen en hadden daarom beter achterwege kunnen worden gelaten.

* * *

Ook de beschouwingen over de aanpassingspolitiek hebben ons niet veel verder gebracht. Dat het doel van de huidige economische politiek moet zijn om het verbroken evenwicht tusschen kostprijs en goederenprijzen te herstellen, spreekt vanzelf. Doch de maatregelen van de Regeering leiden hiertoe niet. Zelfs in den allerlaatsten tijd, nu de spanning in ons land reeds zoo groot is geworden, zet de stijging van de wereldmarktprijzen van die goederen, die in ons land sterk beschermd zijn, zich ook in onze volkshuishouding door. Daarmede wordt het probleem van de aanpassing van ons prijs- en kostenpeil aan de internationale verhoudingen niet tot een oplossing gebracht. Want als ook de prijzen in ons land aanzienlijk gaan stijgen, dan blijft de dispariteit met het internationale prijs- en kostenniveau bestaan.

Er is in het debat voortdurend gesproken over het dualisme in onze economische politiek en Dr. Colijn heeft erkend, dat dit op het oogenblik wellicht het moeilijkste punt is. Wij hebben op dit feit reeds ruim een jaar geleden de aandacht gevestigd¹⁾ en hadden gehoopt, dat het in de discussies eens volledig geanalyseerd zou worden, te meer omdat het verschijnsel sedertdien in omvang is toegenomen. Want dit dualisme is tenslotte het gevolg van het belangrijkste onderdeel van onze economische politiek, t.w. de *manipulatie van onze prijsstructuur*. Aanpassen en remmen, met deze woorden worden alle maatregelen verdedigd. Gaat men echter de werkelijke betekenis hiervan na, dan stuit men direct op talrijke tegenstrijdigheden. Het prijsmechanisme geeft het beste richtsnoer voor de wijze, hoe en de mate, waarin de prijsdaling zich zal voltrekken. Tracht men dit gevoelige apparaat te forceeren, dan grijpt men tegelijkertijd in de productie- en consumptiesfeer in, omdat deze gebieden weer het prijsapparaat als kompas en reguleur hebben.

Daarom kan men niet door het nemen van één be-

¹⁾ In ons artikel „Het dualisme in de economische en monetaire politiek van Nederland” („De Economist” van Oct. 1934) hebben wij erop gewezen, dat het onverantwoordelijk is een economische politiek alleen op de feiten te beoordeelen. Wij hebben daarom in dat artikel de doeleinden van de regeeringspolitiek geanalyseerd en kwamen daarbij tot de destijds voor velen vrij sterke conclusie, dat het economisch leven was vastgelopen. Intusschen hebben de feiten onze uiteenzettingen volkomen bevestigd. Het spreekt vanzelf, dat wij dit vraagstuk hier niet in zijn geheel omvang kunnen behandelen, doch dat wij ons tot enkele essentiële deelen moeten beperken.

paalden maatregel volstaan en als deze gunstig uitwerkt het resultaat daarvan gaan veralgemeenen. Deze fout hebben wij helaas bij Dr. Colijn moeten constateeren. De Premier zeide, dat vaststaat, dat zonder steun in sommige gevallen geen productie mogelijk is, en dus geen werkgelegenheid. Dit kunnen inderdaad de *directe* gevolgen van de steunverleening zijn, maar de *indirecte* gevolgen zijn minstens even belangrijk. Indien het aanpassingsproces niet vertraagd was, dan zou er elders productie mogelijk zijn geweest, die er nu niet is. De remming heeft verschuivingen teweeggebracht, die o.i. nadeelen hebben opgeleverd groter dan de voordeelen.

Ligt er dan op het oogenblik geen productievermogen braak? In den Landbouw niet, dank zij de steunmaatregelen; in de industrie daarentegen op groote schaal. De Premier heeft helaas niet het bewijs geleverd, dat het braakliggen van menscheijk en technisch productievermogen in de industrie niet alleen het gevolg is van buitenlandsche invloeden. O.i. is het namelijk voor een bepaald deel het gevolg van het manipuleeren van het prijsmechanisme.

Aan den anderen kant gaat de Regeering aanpassen op een gebied, waar dit niet het gewenschte resultaat kan opleveren, n.l. het ingrijpen in den rentestand. Men ziet daarbij over het hoofd, dat men een symptoom bestrijdt en niet de eigenlijke oorzaak. De oorzaak van de hooge hypotheekrente bijv. ligt in de verwrongen prijs- en kostenverhoudingen, precies hetzelfde probleem, waaronder onze geheele volkshuishouding lijdt. Doch evenals met de remming, maakt men hier de oplossing van dit urgente probleem steeds moeilijker door geforceerde aanpassing. Ook hier moet men weer verder kijken dan het onmiddellijke effect van den maatregel alleen. Dan ziet men een onrust, die de geheele hypotheekmarkt stilligt en een verhooging van den rentestand, die zich tegen de Regeering zelve richt.

Op dit gebied treffen de gevolgen de Regeering onmiddellijk; op andere gebieden gaat het meer onzichtbaar en indirect. Want de maatregelen van remming herstellen niet de rentabiliteit van het bedrijfsleven. En zolang deze rentabiliteit niet is teruggekeerd, kunnen ook de openbare financiën niet in orde komen. Men blijft vechten tegen de tekorten, gaat verder aanpassen, legt zwaardere belastingen op, vergroot weer de moeilijkheden van het bedrijfsleven door dalende omzetten, verscherpt het probleem van de vaste lasten, noodmaatregelen, ondermijning van het vertrouwen, hernieuwde oppotting van geld, afzijdigheid van investeringen, industrialisatie, enz. enz.

Deze reeks is nog uit te breiden en kan natuurlijk, ook wat de volgorde betreft, gewijzigd worden. Zij is echter voldoende om duidelijk te maken, dat men op het oogenblik wel heel veel maatregelen neemt, doch dat zij alle een *symptomatische* bestrijding van de depressie betreffen. Het groote probleem blijft onopgelost.

Tenslotte nog één opmerking. Velen stellen zich gerust met de opvatting, dat, daar ons land het laatste in de crisis is gekomen, het ook het laatste uit de crisis zal geraken. Doch dan ziet men over het hoofd, dat het tijdstip reeds voorbij is, waarop dit zou moeten plaatsvinden en dat in plaats van een consolidatie op een laag niveau, vanwaar de economische krachten kunnen regenereren, er nog steeds een verscherping van den toestand plaatsvindt. De depressie in ons land heeft een geheel andere fase bereikt dan men heeft voorzien. Juist als gevolg van de maatregelen van aanpassen en remmen. Dezelfde gevolgen treden op het oogenblik in Frankrijk en Zwitserland op den voorgrond, landen, die een geheel andere economische en financieele structuur hebben dan ons land.

Natuurlijk zal in ons land wel te eeniger tijd een verbetering in den economischen toestand intreden, maar het is de groote vraag, hoe onze positie dan zal zijn.

v. d. V.

VERKEERSVERSCHIET.

II (Slot).¹⁾

Deden zich — zooals in het eerste deel is opgemerkt — bij de concessie-wetgeving tot regeling van het verkeer twee moeilijkheden voor ten aanzien van het *openbare* vervoer (het verkeersgebied, welks behoeften bevredigd moeten worden en de wisselende omvang van die behoefte), ook de regeling van het *niet-openbare* vervoer baart eenige moeilijkheden.

Wat het *niet-openbare beroepsvervoer* — bewerkstelligd door hen, die hun materieel verhuren of incidenteel vrachten vervoeren — betreft, zal het, ten einde vermindering der verkeersdichtheid en verhooging van den vervoerprijs te voorkomen, noodig zijn: a) de vervoermogelijkheid regionaal of lineair te beperken, b) de soort der voor dit vervoer in aanmerking komende goederen vast te stellen, c) toe te zien, dat dit vervoer geen onfaire concurrentie — beneden kostprijs — aan het publieke verkeer aandoet.

Dit soort vervoer geheel te verbieden lijkt ons niet doelmatig, omdat het eventueel miskende behoefte kan bevredigen.

Een andere, soortgelijke moeilijkheid, waarvoor men zich geplaatst zal zien, is de regeling van de positie van het *werkverkeer* tegenover het geconcessioneerde publieke en het particuliere beroepsvervoer. Dient men het te verbieden, dient men het een concessie te verleen met dezelfde of lichtere lasten als het openbaar vervoer of dient men het geheel vrij te laten?

Bij de beantwoording van deze vier vragen is het goed in het oog te houden, welk doel het concessiestelsel heeft. Legt men den nadruk op de bevordering van de levensvatbaarheid der beroepsvervoerdere en dus op het belang der vervoersondernemingen, dan is het duidelijk, dat het verbod van het werkverkeer — waaruit zou voortvloeien, dat al het verkeer door de al dan niet publieke *beroepsvervoerdere* bewerkstelligd zou worden, hetgeen de dichtheid en dus de goedkoopte van het verkeer zou bevorderen²⁾ — verdedigbaar is, houdt men echter het *publieke* belang in het oog, dan zijn er redenen, welke maken, dat het verbod van werkverkeer niet kan worden toegejuicht. Niet alleen, dat het werkverkeer kan dienen als rem voor het uitbaten der monopolioide positie, die de publieke vervoersondernemingen door het concessiestelsel zullen verkrijgen, ook als aanvulling voor een eventueel door het concessie-verleend lichaam miskende vervoersbehoefte kan het werkverkeer, evenals het niet-publieke beroepsvervoer, belangrijke diensten bewijzen.

Waardeert men deze twee eigenschappen hooger dan de goedkoopte, die van een verbod het gevolg is, dan blijven nog slechts drie der bovengenoemde moeilijkheden over, waarvan de laatstgenoemde afvalt, omdat de vrijlating van het werkverkeer in het overigens gereguleerde verkeer een lacune zou scheppen, die aan de gereguleerde diensten de mogelijkheid tot ontduiking van de voor hen getroffen bepalingen zou verleen. Derhalve blijven nog twee moeilijkheden over: of men kan aan het werkverkeer lichtere lasten dan aan het publieke verkeer opleggen — waarbij aan ieder, die zulks ver-

¹⁾ Men maakt er ons op attent, dat wij onder aan de tweede kolom op blz. 1007 tegenover elkander stelden de totale laadruimte der geheele binnenvloot en het vervoer van een deel daarvan, n.l. de wilde vaart. Wij herstellen deze slip of the pen gaarne door tegenover elkander te stellen het vervoer in de wilde vaart ad rond 10.000.000 ton plus het verschillend geschatte vervoer in campagnevaart. Hetgeen overigens aan ons betoog weinig of niets afdoet.

²⁾ Het is merkwaardig, dat een bepaalde categorie vervoerdere — wij bedoelen de vrachtauto-ondernemingen — haar belang bij een verbod van werkverkeer miskent. Zijn de autobus-ondernemingen terecht fel gekant tegen dezen vorm van verkeer, de Bond van Bedrijfsautohouders in Nederland verenigt in zich leden, wier particuliere belangen diametraal tegenover elkander staan en met elkander onverenigbaar zijn.

zoekt een vergunning verstrekt wordt¹⁾; inhoudende de noodige bepalingen voor verzekering van de veiligheid (keuring van materieel en personeel, regeling der dienst- en rusttijden, bepaling van een fair loon, verzekeringsplicht) —, of wel men kan hierboven nog een belasting opleggen, met den rechtsgrond, dat het werkverkeer een gunstiger positie geniet dan het publiek vervoer. Limiet kan bij de hoogtebepaling daarvan zijn de grens, waarbij het publiek vervoer nog niet bedreigd wordt door de actie van het werkverkeer.

Bij keuze uit deze twee mogelijkheden heeft o.i. de laatste de voorkeur, omdat zij geen der beide verkeerswijzen in een voordeliger positie brengt, maar de *potentie* schept tot aanvulling der eventueel door de Overheid miskende behoefte en tot voorkoming van uitbating der monopolioïde positie van het publiek vervoer.

Geeft alzoo de bevordering van het publiek belang met haar streving naar zoo laag mogelijke vervoerprijzen velerlei moeilijkheden, niet minder moeilijk is het, eveneens ter bevordering van dat belang, oneerlijke en vernietigende *concurrentie tegen te gaan*. Hierbij moet onderscheiden worden: de mededinging tusschen de verschillende vervoerswijzen en die tusschen de onderscheidene vervoerders van dezelfde groep. Wat deze laatste concurrentie betreft: de mogelijkheid daarvan blijft ten volle bestaan bij het verkeer, dat afgestemd is op de totale landsbehoefte, maar doet zich in geringere mate voor bij het verkeer, dat de regionale behoefte moet bevredigen. De concurrentie tusschen de vervoerswijzen blijft evenwel over het geheele veld mogelijk. Teneinde de exploitanten te beschermen tegen groeps- en individuele mededinging, welke het algemeen belang zou kunnen schaden, zal het derhalve noodzakelijk zijn, dat de Overheid zich inlaat met de tarieven der verkeersmiddelen. Deed zij dit thans reeds voor enkele groepen — goedkeuring van spoorweg-, autobus- en „wilde-binnenvaart“-tarieven — bij een concessie-wetgeving betreffende het vrachtautovoerkeer zal zij haar bemoeienis t.a.v. tarieven ook tot die groep moeten uitstrekken.

Daarbij zal zij ongetwijfeld kennis maken met de moeilijkheid, dat het tariefsysteem der spoorwegen en dat van den auto op verschillende beginselen berust. De spoorwegtarieven zijn immers vastgesteld naar het draagkracht-principe, waarbij het vervoer betaalt wat het kan dragen; een classificatie naar de waarde maakt het daarbij mogelijk zooveel mogelijk goederen, zowel laag- als hoogwaardige, te vervoeren. De autotarieven daarentegen zijn gebaseerd op den kostprijs, zoodat alleen goederen, welke dezen kostprijs kunnen betalen, per auto vervoerd zullen kunnen worden en goederen, welke waarde zulks niet toelaat, door den auto afgestooten zullen worden. Het gevolg daarvan is, dat hoogwaardige goederen zelfs over lange afstanden door den vrachtauto zullen worden aangetrokken, terwijl laagwaardige goederen, zelfs over korte trajecten den spoorwegen zullen toevallen. Goederen, die beter per spoorweg vervoerd kunnen worden, zullen den straatweg volgen, goederen, die beter per auto vervoerd kunnen worden, zullen den spoorweg verkiezen. Theoretisch kunnen slechts twee oplossingen gevonden worden: of de spoorweg zal het kostprijsprincipe moeten aanvaarden, waartegen handel en industrie zich zullen verzetten omdat het vervoer van grondstoffen duurder zal worden, of de auto moet het spoorwegtariefsysteem accepteren, waartegen hij zich eveneens zal verzetten. Hoe practisch uit dit dilemma te komen is een der moeilijkste vraagstukken, die zich bij de overheidsbemoeiing met de tarieven voordoen.

Het zal echter reeds een stap zijn in de goede richting, indien de Overheid toeziet, dat de vervoermiddelen niet beneden hun kosten werken, maar deze totaal

¹⁾ Het moet natuurlijk onmogelijk gemaakt worden, dat met een dergelijke vergunning vervoer voor derden bewerkstelligd wordt.

generaal (dus met inbegrip van een „fair“ loon) dekken en daarenboven nog een redelijke kapitaalsvergoeding verwerven. Van belang is dit vooral, wanneer de publieke diensten hun tarieven zullen moeten publiceren, terwijl de „wilde“-ondernemingen vrij zullen zijn in de bepaling hunner prijzen. Het zal daarom noodzakelijk zijn te bepalen, dat de „wilde“-ondernemer in een register aanteekening houdt van de door hem vervoerde vrachten en personen en van de door hem bedongen vrachtprijzen. Blijkt dan, dat „throat-cutting-competition“ met het publiek vervoer plaats vindt, dan kan zijn concessie worden ingetrokken.

Nog twee maatregelen ter bevordering van het algemeen belang dienen genoemd te worden: zoowel de *voldoende vervoersgelegenheid* als de *regelmatige bedrijfsuitoefening* moeten verzekerd worden, de eerste door vaststelling van het minimum aantal ritten, de tweede door voorschrijving van het noodige reserve-materieel en -personeel en door goedkeuring der dienstregeling.

Hiermede kunnen de beschouwingen over de werking en den inhoud van de concessie-wetgeving beëindigd worden. Uit het vorenstaande blijkt wel, dat een dergelijke complex van maatregelen de individuele vrijheid in groote mate aan banden legt. De vrees, die bestaat, dat bij juiste toepassing de ontwikkeling van het verkeer tegengegaan zal worden, is, gezien de resultaten in Engeland, ongegrond. Gedurende 1933 en 1934 werden aldaar 1000 nieuwe concessies verleend, terwijl 20 pCt. der vrachtautobedrijven bestond uit ondernemingen, die over niet meer dan vier vrachtauto's beschikten.

Tegenover de inperking der individuele vrijheid staat als winst de bevordering van het algemeen belang, die het concessie-stelsel mogelijk maakt. Bovendien grijpt de Overheid met een concessiestelsel zoo min mogelijk in. Zij kent immers bij haar houding tegenover het verkeer twee polen: zij kan het als toeschouster geheel aan het „vrije spel der krachten“ overlaten, hetgeen zij nooit gedaan heeft — de eene pool; zij kan het ook door nationalisatie in één hand centraliseeren — de andere pool. Geen der beide houdingen verdient o.i. aanbeveling: de eerste niet, omdat zij tot een verkeersruïne voert, de laatste niet, omdat zij geenerlei ruimte overlaat voor het particulier initiatief. Dit zoo zijnde blijft er slechts één mogelijkheid over, n.l. dat de Overheid regelend optreedt en nog het particulier initiatief laat werken, waar zulks zonder schade van het algemeen belang mogelijk is.

De mate van vrijheid, die de Overheid nog aan de verkeersondernemingen laat, zal niet in het minst afhangen van de verhouding tusschen de verkeersondernemingen onderling. Is deze zoo, dat zij, ieder haar eigen belang ziende, *vrijwillig* tot overeenkomsten toetreden, die excessieve mededinging vervangen door onderlinge taakverdeling en samenwerking, dan kan de Overheid zich bij haar ingrijpen veel meer beperken dan wanneer de verschillende vervoerswijzen scherp tegenover elkander staan en elkander door mateloze concurrentie den dood injagen.

De toestanden in Nederland — het valt te betreuren — zijn nu zoo, dat de auto de spoorwegen en de binnenvaart, de spoorwegen den auto en de binnenvaart en deze laatste weer den auto en den spoorweg beconcurrereert en ieder in den ander zijn doodsvijand ziet, wiens gedragingen met het grootste wantrouwen bezien en met de scherpste felheid gepareerd moeten worden.

Zou een concessie-wetgeving, zooals de Regeering die thans voorstaat, de verschillende verkeersondernemingen naar elkander toedrijven, zoodat zij onderling tot pooling en taakverdeling komen? *Dat* verschieft is heel wat blijder en glorieuzer dan de bittere struggle for life, die de huidige werkelijkheid karakteriseert.

DE HANDELSBETREKKINGEN TUSSCHEN NEDERLANDSCH-INDIË EN CHINA.

De Heer Djie Ting Liat, Handelsvertegenwoordiger van de Chinese Republiek voor Nederlandsch-Indië, schrijft ons:

Als exportland bij uitnemendheid ondervindt Nederlandsch-Indië in buitengewone mate de nadeelige gevolgen van het allerwegen te constateeren streven naar autarkie. Deze tendens, welke ongetwijfeld remmend op het economisch wereldherstel werkt, heeft vooral in Nederlandsch-Indië den invloed van de crisis sterk geaccentueerd. Hoe langer hoe meer ziet dit land den afzet van zijn uitvoerproducten op de buitenlandsche markten bemoeilijkt. Een ernstige belemmering vormen in dit opzicht ook de monetaire politiek en de betalingsmoeilijkheden in meerdere landen.

Tengevolge van al deze factoren komt Nederlandsch-Indië in de noodzakelijkheid te verkeerden de productie van zijn exportproducten aan de verminderde afzetmogelijkheid aan te passen.

Een andere, speciale moeilijkheid van niet geringe beteekenis voor de handelspositie van Nederlandsch-Indië t.o.v. zijn voornaamste afzetgebieden vormt het tegenstrijdige verloop van zijn in- en exportverhoudingen tot het buitenland gedurende de laatste jaren. Deze tegenstrijdigheid kenmerkt zich voornl. hierdoor, dat terwijl de import in Nederlandsch-Indië uit Europa zich meer en meer naar Azië verplaatst, daarmede geen evenredige vergroting van den export uit Nederlandsch-Indië naar de betrokken Aziatische landen gepaard is gegaan. Voor een land als Nederlandsch-Indië, dat op grond van zijn economische structuur voorhands nog op het behoud van zijn exportsurplus zal blijven aangewezen, kan een dergelijke ontwikkeling van zijn buitenlandschen handel een bron van moeilijkheden zijn. Vormt immers het huidige autarkische streven in het buitenland reeds een groot beletsel voor den afzet van zijn exportproducten, bepaald kwetsbaar wordt de handelspositie van dit land, wanneer — zooals thans het geval is — zijn handelsbalans t.o.v. bepaalde landen zich te sterk passief en t.o.v. andere te sterk actief ontwikkelt. In dit licht bezien zou een „normalisatie” van de handelspositie van Nederlandsch-Indië t.o.v. het buitenland dan ook bepaald wenschelijk zijn te achten.

Met de hiervoren geschetste ontwikkeling der internationale handelspolitiek is het duidelijk, waarom vooral in den laatsten tijd ook de Indische Regeering meerdere aandacht schenkt aan de beteekenis en het wezen van de handelsrelaties der verschillende landen onderling en ook bij Haar de noodzaak erkenning vindt van het — waar noodig met Overheidssteun — openen van nieuwe débouchés, dan wel bevorderen der bestaande handelsbetrekkingen met die landen, welke handelsverkeer met Nederlandsch-Indië tot vóór de crisis geenerlei aanleiding tot Regeeringsingrijpen heeft gegeven. Tot de laatstbedoelde landen behoort ongetwijfeld ook China. Dat deze meening ook bij de Indische Regeering aanhang vindt, moge o.m. blijken uit de medio Maart van dit jaar door Mr. G. H. C. Hart, Directeur van Economische Zaken, naar China ondernomen oriëntatie-reis alsmede uit de recente installatie van de „Commissie voor de handelsbetrekkingen met China”.

Dient een verruiming van het handelsverkeer met China voor Nederlandsch-Indië van evidente beteekenis te worden geacht, anderzijds is een mogelijke vergroting van de Chinese uitvoeren naar Nederlandsch-Indië ook voor China niet geheel van belang ontbloomt.

Behalve het voordeel toch, dat — in het algemeen gesproken — een exportvermeerdering bepaalde productie- en afzetmogelijkheden in China versterken kan en mitsdien dienstbaar kan zijn aan den verderen uitbouw van de Chinese industrie, bergt een activering van het handelsverkeer met Nederlandsch-

Indië ook de mogelijkheid in zich tot verbetering van China's handels- en betalingsbalans met het buitenland in het algemeen en met Nederlandsch-Indië in het bijzonder. Vooral nu sedert 1932 Mandchoerije niet langer in de handelsbalans van China paraiseert, is de handelsbalans-positie van dit land aanmerkelijk verslechterd.

Nu is het wel waar, dat een ongunstige handelsbalans — waarbij bovendien een deel der importen uit kapitaalgoederen bestaat, welke op den langen duur tot een verbetering der handelsbalans zullen kunnen bijdragen — voor een land als China, dat in snel tempo aan de ontsluiting van zijn binnenland en aan den opbouw van zijn industrie werkt, op zichzelf niet dadelijk als een verontrustend verschijnsel behoeft te worden beschouwd. Evenwel dient hierbij niet uit het oog te worden verloren, dat gedurende de laatste jaren ook de betalingsbalans van China een beduidende verslechtering heeft ondergaan. Kon dit land tot vóór enkele jaren tegenover de nadeelige saldi uit hoofde van zijn goederen-importen uit en -exporten naar het buitenland nog rekenen op belangrijke remises door overzee-Chineezers, als gevolg van de algemeene economische depressie is deze post aanzienlijk gedaald. Elke verruiming van het buitenlandse handelsverkeer, dus ook met Nederlandsch-Indië, welke kansen biedt voor een verbetering van China's handels- en betalingsbalans, hetzij direct hetzij eerst in de toekomst, mag derhalve ook in het belang van China worden geacht. Buitendien zal een verinniging en verlevendiging der handelsbetrekkingen tusschen China en Nederlandsch-Indië ongetwijfeld ook van gunstigen invloed zijn op de sociaal-economische positie der hier te lande gevestigde Chineezers, hetgeen indirect weer zijn gunstigen weerslag op China zal hebben (verhoogde emigratie naar en meerdere geldovermakingen door overzee-Chineezers uit Nederlandsch-Indië).

Een vraag, welke zich bij het voorliggende probleem al aanstonds voordoet, geldt de keuze der producten, welke wederzijds allereerst voor een exportvergroting in aanmerking zullen dienen te worden gebracht.

Dat bijvoorbeeld de Javasuiker als een der voornaamste exportproducten zal zijn te beschouwen, is, gezien het groote belang van de suikerindustrie voor de welvaart van deze gewesten en gelet op den ongekenden achteruitgang van den suikerexport, volkomen rationeel te achten.

Alvorens op de handelsbetrekkingen tusschen Nederlandsch-Indië en China nader in te gaan, lijkt het niet ondienstig ter oriëntering de handelsbalans van dit land met China gedurende de laatste jaren te doen voorafgaan.

Jaar	Invoer uit China			Uitvoer naar China		
	Gewicht in 1000 tons	Waarde in f 1000,—	% van de tot. invoerwaarde	Gewicht in 1000 tons	Waarde in f 1000,—	% van de tot. uitvoerwaarde
1928.....	35.346	18.870	1,92	569.220	60.489	3,84
1929.....	62.594	18.746	1,72	620.259	55.222	3,83
1930.....	42.912	18.196	2,11	565.150	43.788	3,78
1931.....	30.253	14.191	2,48	413.185	23.491	3,14
1932.....	15.727	6.010	1,63	385.932	14.318	2,64
1933.....	21.443	6.615	2,08	402.592	14.940	3,19
1934.....	22.283	6.696	2,34	324.857	9.937	2,03

Tweeërlei conclusies vallen hieruit te trekken:

1e. dat het directe handelsverkeer tusschen Nederlandsch-Indië en China nog van geringe beteekenis moet worden geacht en

2e. dat Nederlandsch-Indië doorlopend meer naar China exporteert dan omgekeerd. Dit exportexcedent neemt nog toe, indien ook rekening wordt gehouden met het handelsverkeer tusschen Nederlandsch-Indië en Hongkong, welke Engelsche kolonie als Zuid-China's overscheephaven kan worden beschouwd.

Bij nadere beschouwing van de waardecijfers der exporten van Nederlandsch-Indië naar China gedurende de jaren 1928 t/m. 1934 laat zich de volgende verdeling samenstellen (waarde in f 1000):

Product	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934
Suiker, alle soorten ...	47.381	40.884	29.306	12.503	6.845	5.519	3.035
Aardolieproducten.....	8.505	11.302	9.180	7.664	5.860	7.653	5.456
Tapioaprodukten.....	764	335	513	712	129	389	79
Gedistilleerd.....	772	392	825	858	395	174	122
Peper (witte en zwarte)	462	360	652	11	77	203	73
Thee.....	752	228	210	233	76	7	56
Kinabast en kinine.....	456	408	421	574	273	294	313
Arachides.....	345	266	122	6	—	—	—
Rotting, alle soorten...	163	54	4	14	8	20	20
Hout en houtwerk.....	154	179	59	287	98	22	43
Koffie.....	79	107	116	43	53	55	32
Aetherische oliën.....	62	59	104	80	73	125	83
Rubber en getahs.....	31	61	15	4	37	132	283
Mais.....	—	—	1.545	—	—	2	—
Diversen.....	563	588	716	502	394	345	342

Totaal..... 60.489 55.223 43.788 23.491 14.318 14.940 9.937

Omgekeerd is ook het aandeel van Nederlandsch-Indië in de totale in- en uitvoeren van China nog zeer gering. Volgens de publicaties van het „Statistical Department of the Inspectorate General of Customs” in Shanghai en de gegevens ontleend aan „The Chinese Economic Journal” bedroeg dit aandeel voor de jaren 1929 t/m. 1934 als volgt (waarde in miljoenen Hk.Fls. — voor 1933 en 1934 in miljoenen Dollars —):

Jaar	Importen in China ¹⁾			Exporten uit China ¹⁾		
	Totaal netto import	Aand. Nederl. Indië	Aandeel in %	Totaal export	Aand. Nederl. Indië	Aandeel in %
1929.....	1.265	56	4,42	1.015	12	1,22
1930.....	1.309	48	3,68	895	11	1,31
1931.....	1.433	55	3,82	909	13	1,43
1932.....	903	50	5,55	493	5	1,01
1933.....	1.359	79	5,84	612	7	1,21
1934.....	1.039	63	6,15	536	7	1,32

¹⁾ De verhoudingscijfers van in- en uitvoeren conform de Indische en Chinese statistieken leenen zich zonder meer niet voor onderlinge vergelijking; als oorzaken kunnen o.m. genoemd worden de invloed van Hongkong en Singapore als overscheephavens voor China en Nederlandsch-Indië, de afwijkingen van de in Nederlandsch-Indië en China aangenomen statistiekwaarden alsmede de omrekeningskoers van de valuta.

Is de uitvoer van Indië naar China afhankelijk van een betrekkelijk gering aantal exportartikelen, waardoor de keus van de voor exportvermeerdering in aanmerking komende producten voor Indië belangrijk eenvoudiger wordt, een gansch ander beeld vertoonen de exporten uit China naar Nederlandsch-Indië. Hier blijkt de uitvoer over een langere reeks van artikelen te zijn verdeeld, welke ieder afzonderlijk slechts een geringe waarde vertegenwoordigen.

Na vorenstaande summier bespreking der feitelijke in- en exportverhoudingen tusschen Nederlandsch-Indië en China moge thans worden overgegaan tot het in beschouwing nemen van de mogelijkheden, welke de handelsrelaties tusschen beide landen bieden.

De vraag kan worden gesteld om welke redenen ondanks de onderling gunstig te noemen geografische ligging, zoomede de oude handelsrelaties tusschen Nederlandsch-Indië en China het handelsverkeer tusschen deze landen niettemin van nog betrekkelijk geringe betekenis is. De reden van dit verschijnsel zal in de eerste plaats gezocht moeten worden in de economische structuur in beide landen. Het handelsverkeer tusschen landen van overwegend gelijke structuur zal uiteraard veel beperkter zijn dan dat tusschen landen van geheel afwijkende structuur.

Nu hebben Nederlandsch-Indië en China dit met elkander gemeen, dat zij beide overwegend agrarisch zijn, zoodat wederzijdsche aanvulling op het gebied van agrarische voortbrengselen zich uiteraard slechts tot die producten beperken zal, waarvan het eene land een overschot heeft en die het andere land nog behoeft. Met uitzondering van de Javasuiker, aardolieproducten en nog enkele andere landbouwproducten zijn overigens de overschotten aan agrarische voortbrengselen en delfstoffen der beide landen van dien aard, dat zij voor afzet in het andere land weinig in aanmerking komen. De voornaamste handelsbalansposten mogen dit voor China verduidelijken.

Enkele der belangrijkste importproducten en groepen van importproducten van China.

	1927		1931		1934	
	waarde in \$ 1000,-	% v. tot. imp.	waarde in \$ 1000,-	% v. tot. imp.	waarde in \$ 1000,-	% v. tot. imp.
Katoenen goed.	213.221	13,51	188.640	8,45	26.813	2,60
Rijst en paddi..	167.209	10,60	100.298	4,49	65.762	6,38
Katoen (ruw) ..	124.348	7,87	279.010	12,49	90.352	8,76
Suiker.....	116.719	7,40	133.815	5,99	32.724	3,17
Metalen en erts.	78.377	4,97	132.625	5,94	98.928	9,60
Aardolieprod...	67.450	4,27	100.567	4,50	39.796	3,86
Wollen goed. ..	43.266	2,74	51.330	2,30	35.970	3,49
Tarwe.....	10.993	0,69	139.542	6,11	36.906	3,10
Machines.....	28.166	1,79	67.937	3,04	59.376	5,75
Tarwemeel....	34.773	2,20	48.173	2,16	7.083	0,67
Papier.....	39.596	2,51	70.741	3,17	34.181	3,30

Enkele der belangrijkste exportproducten en groepen van exportproducten van China.

	1927		1931		1934	
	waarde in \$ 1000,-	% v. tot. exp.	waarde in \$ 1000,-	% v. tot. exp.	waarde in \$ 1000,-	% v. tot. exp.
Huiden, leder en vellen.....	56.042	3,92	58.736	4,15	29.107	5,44
Katoenen weefgagans.....	27.684	2,15	53.321	3,76	31.283	5,85
Thee.....	49.259	3,44	51.808	3,66	36.098	6,74
Soyaboonen en soyaprod. ..	294.836	20,27	327.107	23,09	7.127	1,30
Eieren en eierproducten ..	52.234	3,65	58.825	4,15	30.243	5,65
Ruwe zijde ...	218.373	15,26	149.186	10,53	28.423	5,31
Tung-olie ...	34.231	2,39	31.808	2,25	26.216	4,90
Arachides en producten ..	39.901	2,79	64.591	4,56	12.371	2,31
Zijden goed. ..	39.216	2,74	38.033	2,68	19.508	3,64
Metalen.....	39.520	2,76	41.967	2,96	30.737	5,74
Katoen.....	73.704	5,15	42.005	2,96	15.200	2,84

Zijn de uitzichten op afzetvergroting van zijn agrarische voortbrengselen en delfstoffen voor China bij voorbaat reeds ongunstig te noemen, eenigszins anders staat het met zijn industrieproducten.

Nederlandsch-Indië toch voert jaarlijks belangrijke hoeveelheden fabrikaten in, waarvan er verscheidene ook door China worden geproduceerd. Wel dient ten deze te worden erkend, dat de industriele productie in China nog hoofdzakelijk op de voorziening van de eigen, binnenlandsche markt is ingesteld. Gelijk eiders is geschied, zal ook in China de export voorloopig wel beperkt blijven tot die bedrijfstakken, welke op grond van bijzondere, gunstige vestigingsfactoren voor oprichting of uitbreiding het meest geëigend zijn.

Hoe de toekomstige handelsaspecten tusschen Nederlandsch-Indië en China zullen zijn, zal uiteraard door de structurele en economische ontwikkeling in beide landen worden bepaald. Er is reden te verwachten, dat de Chinese industrie zich sneller ontwikkelen zal dan het opnamevermogen van de binnenlandsche markt toeneemt, waardoor een toestand zou kunnen intreden, dat van de zijde van de industrie een grotere drang naar export ontstaat.

Geeft de huidige economische structuur van China voorshands dus nog weinig aanleiding tot hoog gespannen verwachtingen t.a.v. een verruiming zijner exporten naar Nederlandsch-Indië, dit neemt niet weg, dat voor bepaalde Chinese voortbrengselen wellicht een vergroting van den export mogelijk zal zijn. Ter beoordeeling hiervan zal evenwel een artikelsgewijs détailonderzoek noodig zijn.

Dit détailonderzoek zal er op gericht moeten zijn het handels- en bedrijfsleven in China een juist en duidelijk beeld te geven van de afzetmogelijkheden voor verschillende Chinese voortbrengselen op de Indische markt. Zulks sluit de noodzakelijkheid in van onderzoek naar den omvang en de eischen van deze markt voor de betreffende artikelen, de toezending van monsters naar China teneinde een goed

beeld der hier verhandelde kwaliteiten te kunnen geven, de mate van concurrentie hier te lande, de op de Indische markt voor de afzonderlijke kwaliteiten te bedingen prijzen, mede onder vermelding van de verkoopcondities, invoerkosten, namen der Indische importeurs, enz., kortom van alle factoren, dienstig voor een juist inzicht van de afzetmogelijkheden hier te lande.

Anderzijds zal er naar gestreefd moeten worden aan den Indischen handel inzicht te geven van hetgeen China aan voortbrengselen heeft aan te bieden, onder opgave van alle bijzonderheden, welke voor een beoordeeling van de afzetmogelijkheid op de Indische markt noodig kunnen blijken.

Omgekeerd zal t.a.v. het Indische product een intensieve bewerking en benutting van de afzetmogelijkheden op de China-markt dienen te geschieden.

Door een dergelijk artikelsgewijs ingesteld intensief onderzoek alsmede wederzijdsche voorlichting inzake de marktcondities zullen den handel belemmerende factoren aan het licht komen en aan de hand van de bevindingen ook maatregelen ter bestrijding dier belemmeringen kunnen worden getroffen.

Dit vergelijkend onderzoek zal, wanneer het zich bovendien niet alleen tot Nederlandsch-Indië beperkt, doch ook tot andere landen wordt uitgestrekt, een juist inzicht kunnen geven in de positie van het Chineesche product op de voor China belangrijke buitenlandsche markten. Tevens kan dan blijken, of de oorzaken der handelsbelemmeringen in China zelf dan wel daarbuiten gelegen zijn. De instelling in China van een goed georganiseerd „Economisch-Technologisch Instituut” — dat de mogelijkheden van bestaande industrieën en van nieuwe industriele bedrijfsprojecten, zowel in technisch als in economisch opzicht, op deskundige wijze opspoort en beoordeelt — zal ongetwijfeld er toe kunnen bijdragen zijn industriele ontwikkeling in de juiste banen te leiden.

Het is geenszins uitgesloten, dat de onderzoekingen als hiervoren bedoeld tenslotte tot het inzicht zullen leiden, dat — althans voorloopig — voor verschillende artikelen een exportvermeerdering langs zuiver particulieren weg niet dan wel slechts zeer bezwaarlijk te bewerkstelligen zal zijn. Hoe ook deze onderzoekingen mogen uitvallen, vast staat, dat gezien de verhoudingen, steun langs handelspolitieken weg in zekere mate ertoe kan bijdragen het wederzijdsche handelsverkeer te bevorderen.

Op grond van de huidige handelspolitiek der Nederlandsch-Indische Regeering, waaraan o.m. de gedachte ten grondslag ligt van begunstiging van den invoer uit die landen, welke tot de voornaamste afnemers van Nederlandsch-Indische producten behoren, mag de verwachting worden uitgesproken, dat deze handelspolitiek ook ten gunste van de importen uit China zal worden aangewend.

Tenslotte zoude het aanbeveling verdienen bij een bevordering van het handelsverkeer tusschen Nederlandsch-Indië en China mede rekening te houden met de handelsbetrekkingen tusschen Nederland en China in dien zin, dat Nederland en Nederlandsch-Indië daarbij als één economisch geheel worden beschouwd. Niet alleen ligt een dergelijke zienswijze volkomen in de lijn der huidige handelspolitiek van Nederland, doch verwacht mag ook worden, dat Nederland met zijn meer gevarieerde economische structuur op deze wijze zal kunnen bijdragen tot een daadwerkelijke verruiming van de handelsrelaties tusschen genoemde landen.

In dit verband moge er op worden gewezen, dat behoudens enkele uitzonderingen noch van de zijde van het Nederlandsche beleggingskapitaal, noch van die van handel en bedrijf in Nederland tot dusverre voldoende belangstelling voor de China-markt wordt getoond.

DE RIJKSMIDDELEN OVER OCTOBER 1935.

Nu reeds weer tien maanden van 1935 zijn verstreken kan men zich langzamerhand een oordeel vormen over den loop der middelen in het bijna geëindigde jaar. En dit oordeel is een bevestiging van het inzicht, dat door de analyseering van de overzichten der voorafgaande maanden werd verkregen. Er is een opvallende overeenstemming tusschen de verschillende maandopbrengsten van den laatsten tijd, waarop wij meer dan eens hebben gewezen. Nog steeds is de daling in de Rijksinkomsten niet tot stilstand gekomen, doch zij wordt getemperd door diverse belastingverhoogingen, die echter niet hebben kunnen voorkomen, dat de totale ontvangsten nog vrij belangrijk bij de verwachting ten achter zijn gebleven.

In de afgelopen maand brachten de niet-kohierbelastingen *f* 31.404.300 op, tegen *f* 33.040.100 in October 1934; zij vertoonden derhalve een achteruitgang van *f* 1.635.800. In vergelijking met dezelfde maand van het vorige jaar gaven alleen de invoerrechten, het statistiekrecht, de geslachtaccijns, de gedistilleerdaccijns en de belasting op gouden en zilveren werken een hooger opbrengstcijfer te zien. Al de overige middelen brachten minder op; het was dus een daling vrijwel over de geheele linie. Dat het eindcijfer nog niet ongunstiger was, is uitsluitend te danken aan de hooge ontvangst aan invoerrechten. Aangezien zij nog in dit verband, dat de totale opbrengst *f* 1.774.800 bij de gemiddelde maandraming ten achter bleef.

De totale opbrengst over de eerste tien maanden van dit jaar beloopt *f* 305.024.800, tegen *f* 293.306.800 in hetzelfde tijdvak van 1934 en bij een evenredige raming van *f* 331.791.700. Als de omzetbelasting buiten beschouwing blijft, worden de cijfers aldus: opbrengst tien maanden 1935 *f* 255.679.900; opbrengst tien maanden 1934 *f* 251.069.600; raming tien maanden 1935 *f* 263.875.000. Bij nadere beschouwing blijkt, dat het vooral de invoerrechten zijn geweest, die bewerkt hebben, dat de ontvangsten van het lopende jaar boven die van het vorige uitkomen; zooals bekend waren die echter door toevallige omstandigheden in het begin van 1934 zeer laag.

De dividend- en tantiëmebelasting viel in de afgelopen maand bijzonder tegen en verschaft *f* 409.700 minder dan in de gelijknamige maand van 1934. De achterstand over de reeds verstreken maanden van het jaar steeg daardoor tot *f* 1.412.600. Het moet als uitgesloten worden beschouwd, dat dit tekort nog in de volgende maanden zal kunnen worden ingehaald. Dat de raming over tien maanden met *f* 150.800 werd overschreden, behoeft niet te verwonderen, als men bedenkt, dat deze heffing voor het grootste deel in het midden van het jaar wordt ontvangen.

In verband met het tijdelijk verhoogd internationaal handelsverkeer als gevolg van de gespannen politieke verhoudingen brachten de invoerrechten ditmaal *f* 1.156.500 meer op dan in dezelfde maand van 1934; de maandraming werd zelfs overtroffen met *f* 1.386.300. Ook het statistiekrecht leverde een surplus (van *f* 2.700). Gerekend over tien maanden hebben de invoerrechten in het loopende jaar *f* 7.460.200 meer in de schatkist gebracht, maar, zooals bekend, waren de invoerrechten in het begin van het vorige jaar door de op handen zijnde omzetbelasting abnormaal laag, zoodat dit cijfer allerminst een juist beeld geeft van den loop van dit middel. Bij het statistiekrecht is in de tien maanden een achterstand ontstaan van *f* 135.300.

Met de accijnzen gaat het over het algemeen genomen slecht. De zoutaccijns gaf *f* 61.800 minder, doch de maanden van het eerste halfjaar waren nogal gunstig, zoodat over tien maanden toch nog een vooruitgang van *f* 9.800 valt te constateeren. De geslachtaccijns liep vooruit met *f* 36.300 wegens toeneming van het verbruik in verband met de hogere prijzen, die als gevolg van de verhoogde crisishef-

ving voor varkensvleesch worden betaald. De wijnaccijns vertoont ditmaal een negatief cijfer (min f 201.100), omdat de teruggaven wegens verlaging van opcenten ingevolge artikel 2 der wet van 13 September 1935 (Staatsblad No. 548) de ontvangsten over de maand October overtroffen. Het gedistilleerd leverde f 72.200 meer op, doch dit is slechts schijn, daar October ditmaal een verschijndag van den krediettermijn méér telde. De bieraccijns verschafte f 383.400 minder, al moet hierbij worden bedacht, dat de opbrengst van October 1934 vrij gunstig was wegens verhoogde activiteit der brouwerijen, na de afschaffing der opcenten op 1 Juli 1934. De suikeraccijns vertoonde een decreas van f 558.900, doch hier kwam in de maand October van het loopende jaar juist een betaaldag minder voor; over het algemeen kan gezegd worden, dat de suikeraccijns zich den laatsten tijd heeft hersteld. Een gunstig teeken is, dat de raming over tien maanden werd overschreden met f 2.461.400. Met den tabaksaccijns gaat het den laatsten tijd minder goed; de afgelopen maand gaf f 462.400 minder dan in October 1934, al moet ook hierbij in aanmerking worden genomen, dat de ontvangst van October 1934 aan den hoogen kant was.

De belasting op gouden en zilveren werken steeg met f 10.300, waardoor het deficit over de afgelopen maanden thans nog maar f 3.500 bedraagt. Er is blijkbaar een opleving in industrie en import; de winkeliers vullen hun voorraden aan. De omzetbelasting bracht f 102.600 minder op, door de verminderde koopkracht van het publiek en de verlaging der prijzen. De opbrengst kon zelfs f 5 miljoen niet bereiken. Tot dusver is de omzetbelasting in 1935 reeds f 18.571.700 bij de verwachting ten achter gebleven. Ook de couponbelasting kon ditmaal de opbrengst van October 1934 niet halen (vermindering f 60.100); de inkomsten waren in de voorafgaande maanden evenwel zoo ruim, dat 1935 tot ultimo October toch nog f 995.200 in het voordeel is.

Met de z.g. conjunctuurheffingen gaat het nog steeds minder goed. De zegelrechten gaven f 428.400 minder, waarvan f 67.400 is toe te schrijven aan een trager vloeien van de beursbelasting. Echter waren de zegelrechten in October 1934 buitengewoon hoog. Voorts is er minder bedrijvigheid in de emissies. De registratierechten daalden met f 116.700. Weliswaar zijn de ontvangsten weer hooger dan in de beide voorafgaande maanden, doch een maandopbrengst van f 787.800 bij een maandraming van f 958.300 is vrij ongunstig. De stagnatie in den handel in onroerend goed zal hieraan wel niet vreemd zijn. De successierechten wezen een lager opbrengstcijfer aan van f 69.200. Door de belangrijke ontvangsten in de voorafgaande maanden is tot dusver echter toch nog f 809.300 meer binnengekomen dan in dezelfde periode van het vorige jaar, terwijl de raming zelfs met f 1.122.100 werd overschreden. De loodsgelden liepen terug met f 6.900, waardoor de teruggang over de reeds verstreken maanden steeg tot f 536.900; voor een deel komt dit op rekening van de met ingang van 1 Augustus 1934 in werking getreden tariefsverlaging.

Over de Directe Belastingen (van Afdeling Ia) kunnen wij kort zijn, daar de stand der zuivere kohierbedragen niet zooveel verschilt van dien van ultimo September 1935. Bij de inkomstenbelasting doet de invloed van het belastingjaar 1935/1936 zich nog gevoelen; het zuiver bedrag der kohieren steeg in de afgelopen maand van f 50.700.600 tot f 56.250.600; laatstgenoemd bedrag komt f 5.012.000 uit boven den stand op het overeenkomstige tijdstip van 1934. Hierin is de invloed van de verhooging der opcenten te onderkennen, daar de hoofdsom dezer belasting zelve lagere opbrengsten geeft door de lagere inkomens der contribuabelen. In vergelijking met den stand van het vorige jaar geeft de vermogensbelasting ditmaal ook een stijging te zien (van f 77.700; op eind September was het loopende jaar nog in het nadeel);

bij de Verdedigingsbelasting I is evenwel een achterstand ontstaan van f 530.500. De waardedaling van effecten en onroerende goederen oefent een ongunstigen invloed op deze belastingen uit; zonder de verhooging der opcenten zou bij de vermogensbelasting van een voordeelig verschil geen sprake zijn geweest. De belasting van de doode hand wijst een zuiver kohierbedrag aan van f 1.487.300 (op ultimo September jl. f 1.335.800).

INGEZONDEN STUKKEN.

DE DEPRESSIE IN DE ZEESCHEEPVAART.

De Heer C. Vermey schrijft ons:

In het nummer van 6 dezer wijdt Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart een beschouwing aan de ter jaarvergadering van de Vereeniging voor de Staatshuishoudkunde en de Statistiek gehouden besprekingen naar aanleiding der door de heeren Brautigam, Zaalberg en Delprat uitgebrachte prae-adviezen, waarin de oorzaken van en de juiste therapie voor de huidige depressie in de zeescheepvaart worden belicht.

Prof. Verrijn Stuart heeft bij deze geheele discussie de beantwoording eener zeer principieele vraag gemist. Is niet, aldus de vraag door den geachten schrijver van het artikel in dit weekblad in de vergadering gesteld, het gemeenschapsbelang het best geëind, wanneer men die goederen, die nog een exploitatie-overschot opleveren, laat meeproduceeren totdat zij versleten zijn en is niet een buitenwerkingstelling daarvan met de bedoeling om andere kapitaalgoederen een grooter rendement te laten verdienen, schadelijk voor de gemeenschap, ook al worden daardoor natuurlijk de betrokken producenten in betere positie gebracht? Het stilleggen van aanwezig kapitaal is geheel iets anders dan beperking van de vervaardiging van nieuwe productiegoederen. Wij kunnen ons voorstellen, aldus Prof. Verrijn Stuart, dat men deze laatste in een bedrijf, waarin overproductie heerscht, aan banden legt, inzonderheid door misbruiken bij de beschikbaarstelling van nieuwe gelden tegen te gaan. Maar als het productie-apparaat er eenmaal is, dan moet men er ook zooveel mogelijk gebruik van maken. Restrictie-schema's belemmeren dat. En elders lezen wij: „maar wanneer in bepaalde gevallen de ontwikkeling van dien wereldhandel zelve afhankelijk is van de hoogte der vrachttarieven en van het aanbod van scheepsgelegenheden op den juiststen tijd en de juiste plaats, dan kan het zijn, dat juist als gevolg van lage vrachten de handel zich weer herstelt en dat men dus met een minder drastische restrictie kan volstaan.” Deze en dergelijke vragen moeten, volgens den schrijver, in onzen tijd duidelijk beantwoord worden en met alle waardeering voor het werk van de drie prae-adviseurs meent Prof. Verrijn Stuart toch, dat hun betoog op dit punt een niet onbedenkelijke leemte heeft gelaten.

Is dit verwijs gegrond en heeft Prof. Verrijn Stuart inderdaad den vinger gelegd op een zwakke plaats in het pleidooi der voorstanders van internationale restrictie op het voetspoor van het Schierwater-plan voor de tankvaart, al dan niet gepaard gaande met het sloopen van niet langer economische schepen? Is het schadelijk voor de gemeenschap, indien „goederen die nog een exploitatie-overschot opleveren, buiten werking worden gesteld” met de vooropgezette bedoeling „de betrokken producenten in betere positie te brengen”?

Van primaire beteekenis is, Prof. Verrijn Stuart zal dit ongetwijfeld toestemmen, de vraag, of de goederen die buiten werking worden gesteld inderdaad een exploitatie-overschot opleveren, m.a.w. of zij in het geheele productie-proces een onmisbare functie vervullen en of de buitenwerkingstelling dier goederen een tastbaar nadeel voor de gemeenschap oplevert. Mij dunkt, dat de vragen zóó geformuleerd de kern raken van de zaak waarom het gaat.

Nu zou het mij niet moeilijk vallen met een reeks

van statistische gegevens aan te toonen, dat tegenover een wereldhandel van heden, die in volume ten achter staat bij dien van vóór den oorlog, een vervoersapparaat beschikbaar is naar schatting 70 pCt. grooter dan de wereldhandel van 1913; dat er, getuige de jaarcijfers der scheepvaartbedrijven, zoo hier te lande als in Engeland, het scheepvaartland bij uitnemendheid, al jaren lang geen sprake is van exploitatie-overschotten maar veeleer van dito tekorten, zóó ernstig dat — zij het ook mede door overigens ontoereikende afschrijvingen — de reserves van het meereedeel der betrokken producenten goeddeels of geheel zijn verdwenen. Ik zou er eveneens met uitvoerige cijfers gestaafd op kunnen wijzen, dat de vrachtcijfers tot een volkomen ontoereikend peil zijn gedaald en er bij herhaling in de achterliggende jaren langdurige perioden zijn geweest, waar de vrachten zelfs *lager* waren dan die, welke vóór den oorlog golden, zulks ondanks de zoozeer gestegen exploitatiekosten, *zonder* dat de wereldhandel hiervan ook maar den geringsten invloed ten goede heeft ondergaan. Ik doe dit echter niet, omdat dergelijk bewijsmateriaal reeds vaak genoeg in dit weekblad en elders is aangevoerd en dus geacht mag worden bekend te zijn, maar ook omdat ik meen, dat juist het al te uitvoerig cijfermateriaal zoo vaak het risico medebrenkt, dat men door de boomen het bosch niet langer ziet.

Wel wil ik op enkele verschijnselen wijzen die, naar ik hoop, Prof. Verrijn Stuart zullen overtuigen, dat restrictie-maatregelen, zooals het Schierwater-plan voorziet, noch leiden tot buitenwerking stellen van exploitatie-overschot latende goederen, noch der gemeenschap schade doen.

Het is reeds enkele jaren geleden, dat Lord Essendon, de bekende Engelsche scheepvaart-deskundige, in een jaarrede met cijfers aantoonde *hoe* miniem de invloed van de zeevrachten in het algemeen is op het totaal der productiekosten. De graanvrachten — en dit geldt a fortiori in een tijd van ongekende depressie — zijn in verhouding tot den kostprijs van het brood, het volksvoedsel bij uitnemendheid, zóó gering, dat zij als contribuerende factor feitelijk kunnen worden verwaarloosd. Dit geldt mutatis mutandis voor *alle* zeevrachten en *alle* kostprijzen. Er is, de ervaring en statistieken wijzen zulks maar al te duidelijk uit, geen zoodanige correlatie dat — anders dan in abnormale „boom”tijden voor de scheepvaart, wanneer trouwens andere kostprijs-constitueerende factoren naar verhouding al weder een veel ingrijpender rol spelen — de kostprijzen ten nadeele der gemeenschap worden „opgezet” als gevolg van te hoge vrachten. Men dient hier trouwens rekening te houden met den onmiddellijk volgende en steeds weder tot nieuwe scheepvaartcrises leidenden krachtigen nieuwbouw, zoodra de vrachten een redelijk rendement der geïnvesteerde kapitalen verzekeren. De nieuwbouw verruimt dan weder automatisch het aanbod van ruimte en drukt de vrachten. Feitelijk — ook *dit* leert de ervaring — doet zich dit verschijnsel trouwens slechts voor bij diep in de economische constellatie ingrijpende gebeurtenissen. Men denke aan militaire conflicten — den Engelsch-Transvaalschen oorlog of om een recenter voorbeeld te gebruiken den wereldoorlog —, aan de algemeene mijnwerkersstaking in Engeland in 1926 e.d. Normaal is het reederijbedrijf er waarlijk geen, dat groote winsten afwerpt en hooge dividend-uitkeeringen mogelijk maakt. In *dit* opzicht kan de gemeenschap gerust zijn.

Wat wil nu het Schierwater-plan? De beantwoording van deze vraag is van belang omdat Professor Verrijn Stuart vrees, dat restricties den wereldhandel kunnen verhinderen zich uit te breiden door te hoge vrachten dan wel door het ontbreken van scheepsgelegenheid op den juisten tijd en de juiste plaats.

Allereerst dient erop gewezen, dat ook zonder eenigerlei restricties, het aanbod van scheepsgelegenheid op den juisten tijd en de juiste plaats allerminst

verzekerd is. De reederijen, die de geregelde lijnvaart uitoefenen, kunnen grosso modo aan dezen eisch een eind tegemoetkomen, al zal juist in depressietijd, wanneer *geheel vrijwillig* schepen waarvoor geen emplot is, uit de vaart worden genomen, een plotseling oplevende vraag naar scheepsruimte tijdelijk tot onvoldoende aanbod van vervoersgelegenheid kunnen leiden. Voor de algemeene vrachvaart is de toestand geheel anders. De trampreeder bevracht zijn schepen van en naar de verschepingscentra, waar de vraag het grootst en de vrachtcijfers het gunstigst zijn. Nu eens zullen de trampschepen naar Zuid-Amerika worden gedirigeerd, dan naar de St. Lawrence en, afhankelijk van het laadvermogen, naar het Verre Oosten, de Westkust van Noord-Amerika, Australië, Voor-Indië, Zwarte Zee, Middellandsche Zee of Donau. De „tramp” — de naam typeert trouwens het karakter voldoende — is „the vagabond of the sea”. Nu eens is er een teveel aan aanbod, de vrachten dalen scherp zonder nochtans den handel te stimuleeren, die immers primair door een gansch complex andere factoren wordt beheerscht, dan weer is er na maandenlange stagnatie een plotselinge opleving en de vrachten monteeren bij onvoldoende aanbod. Dit is niets bijzonders. De crisis moge dit verschijnsel al hebben geaccentueerd, de tijden, dat de reeder precies wist, wanneer hij op een bepaald tijdstip op een bepaalde markt moest zijn om behoorlijk emplot te vinden, liggen reeds ver achter ons en komen bij de zoozeer gewijzigde economische wereldconstellatie waarschijnlijk niet meer terug. Zekerheid, zelfs betrekkelijke zekerheid, zooals Prof. Verrijn Stuart zich die ten aanzien van de tonnage-positie als een soort panacee voorstelt, is er zelfs in normale tijden niet en is in crisistijd een vrome wensch.

Wat doet nu het Schierwater-tankschema? Het laat den reeders-leden volkomen vrij om te varen dan wel te blijven liggen. Zij behoeven geen goedkeuring van derden en laten zich bij het besluit om te varen alleen leiden door de mogelijkheid of onmogelijkheid om op deze wijze verliezen, aan opliggen verbonden, te vermijden of te verminderen, dan wel winst te behalen. Zij hebben alleen rekening te houden met het vastgestelde percentage der bruto-vracht, dat bij varen aan het gemeenschappelijk fonds, waaruit de niet-varende leden eenigermate schadeloos worden gesteld, moet worden afgedragen. Dit systeem werkt voortreffelijk; de handel — de groote olieconcerns steunen het instituut — en de reeders varen er in letterlijken en figuurlijken zin wel bij. Ruineuze afbrokkeling der vrachten, wat uiteindelijk noodlottige gevolgen moet hebben, wordt voorkomen.

Hetzelfde zien wij mutatis mutandis bij de dit jaar in onderling overleg tusschen bevrachters en reeders vastgestelde z.g. minimum-schaalvrachten. Het overstroomen van een bepaalde markt door tonnage, die niet kan worden opgenomen, wordt voorkomen. Bevrachters weten, waaraan zij toe zijn en de reeders hebben zich verzekerd tegen desastreuze vrachtdalingen. Ook hier dus indirecte restrictie, die tot aller bevrediging werkt.

Is dit nu niet veel verstandiger en in laatste instantie voor de gemeenschap ook heilzamer dan een onbelemmerd gebruik van het veel te groote productie-apparaat, het laten meeproduceeren der goederen totdat zij versleten zijn en — de bijvoeging is van mij — het wereld-scheepvaartbedrijf volkomen ontredderd is? Wanneer is trouwens een schip versleten, d.w.z. niet langer economisch? De grenslijn is niet gemakkelijk te trekken; reeders in landen met zeer lagen levensstandaard koopen bij voorkeur een volgens de algemeen geldende opvattingen „versleten” schip tot slooprijzen, verzekeren het alleen tegen totaal verlies, drukken de exploitatiekosten — loonen e.d. — tot een peil, dat in West-Europa zelfs bij de meest rigoureuze aanpassing niet kan worden benaderd — en varen er met „de versleten goederen” lustig op los.

Nog eens, is de gemeenschap of wil men de wereldhandel gebaat bij een systeem zooals dit Prof. Verrijn Stuart voor oogen zweeft? Mijn antwoord, en het vindt steun in den desolaten toestand, waarin het bedrijf verkeert, luidt volstrekt ontkennend. De gemeenschap c.q. de wereldhandel heeft meer belang bij een aanpassing van aanbod aan vraag; zij hebben in crisistijd meer baat bij een solvabel producent, die zijn outillage up-to-date kan houden dan bij een „mee-produceeren der goederen tot zij versleten zijn” en de middelen ontbreken — want dit is de onvermijdelijke consequentie — om die versleten goederen te vervangen.

Restrictie is in wezen even ongewenscht als ongezonnd en geen verstandig reeder zal hiertoe in normalen tijd medewerking verleen. Thans echter gaat het om de vraag: hoe behoedt men het scheepvaartbedrijf voor ondergang en moeten de principieele bezwaren wijken om met zoo min mogelijk kunstgrepen — en dit doet het Schierwater-schema — een onmisbaren schakel in het economisch bestel te behouden.

N a s c h r i f t. Ik ben den heer Vermey erkentelijk voor de beschouwingen, welke hij aan mijn artikel van 6 November jl. heeft gewijd. Met veel in zijn betoog kan ik mij vereenigen en ik wil mij daarom bepalen tot die punten, waarop vermoedelijk duurzaam verschil van inzicht zal blijken te bestaan tusschen den geachten schrijver en mij. Daarbij wensch ik mij echter — dit in verband met de laatste alinea van des schrijvers betoog — in de beoordeeling van de grondslagen, waarop restrictieschema's moeten berusten, zooveel mogelijk op een streng principieel standpunt te stellen. Ik ben mij er volkomen van bewust, dat men in tijden van hevige depressie zeer dikwijls andere maatregelen moet treffen, dan in tijden van hausse of van betrekkelijk evenwicht. Maar ook depressiepolitiek moet den toets eener principieele beoordeeling kunnen doorstaan. Anders toch begeeft men zich in het bedenkelijke opportunistische vaarwater, dat op de stuurlieden van ons schip van Staat zulk een bijzondere aantrekkingskracht schijnt uit te oefenen.

Wanneer in een bedrijfstak zooveel vast kapitaal is geïnvesteerd, dat dit geen rendement meer oplevert, en wanneer ook de tot het uiterst bereikbare omlaag gedrukte exploitatiekosten niet meer worden gedekt, zoo spreekt het vanzelf, dat beperking van productie en buiten werking stelling van een deel van het productie-apparaat noodzakelijk is. Dit schijnt mij niet slechts van belang voor het betrokken bedrijf, maar ook voor de gemeenschap als geheel. Hierover bestaat dus tusschen den heer Vermey en mij geen meningsverschil.

Een andere vraag is echter, hoever de beperking van effectieve productiecapaciteit gaan moet. Daarbij bestaan verschillende mogelijkheden.

Vooreerst kan men zoo ver beperken, dat de exploitatiekosten van de verkleinde productie weder worden goedge maakt, zonder dat echter nog afschrijving en rente over het vroeger geïnvesteerde vaste kapitaal worden gedekt. In dat geval werkt het eenmaal aanwezige vaste kapitaal zoo lang mogelijk mee in de productie, totdat het dusdanig is versleten, dat de exploitatie niet meer loont en het gesloopt kan worden. Vernieuwing zal slechts dan plaats vinden, indien en voor zoover daarvan in de toekomst een voor exploitatie, rente en afschrijving voldoende rendement mag worden verwacht.

Deze wijze van beperking van de productie in bedrijfstakken met een surplus aan productiecapaciteit komt ons in beginsel de juiste voor. Productiegoederen, die men eenmaal heeft en die nog „service” kunnen verschaffen, laat men meelopen, zoolang de exploitatie zulks toelaat. Doch men realiseert zich, dat dit vaste kapitaal als zoodanig geen rendement meer geeft, dat het derhalve verloren is en boekhoudkundig tot nul moet worden afgeschreven.

Men kan echter nog een stap verder gaan, en niet slechts zoover beperken, als noodig is om het exploitatieverlies te doen verdwijnen, doch ook om op het vaste kapitaal, dat in het bedrijf geïnvesteerd is, nog een zekere afschrijving te verdienen. Daarvoor is uiteraard een verdergaande restrictie noodig, dan in het eerste geval. Deze verdere restrictie nu schijnt ons wel in het belang van de betrokken ondernemers, doch niet in dat van de maatschappij als geheel. Immers, de mate van „service”, welke deze laatste ontvangt, is niet zoo groot, als op grond van het reeds aanwezige productie-apparaat mogelijk is.

Nu voert de heer Vermey hiertegen aan, dat, als men niet ver gaand beperkt, de reederijen geen geld zullen verdienen voor de vernieuwing van de vloot. Dit zal inderdaad niet het geval zijn, althans niet aanstonds. En daarom kan er in die gevallen, waarin nieuwbouw uitzicht op uiteindelijke rendabiliteit biedt en het particuliere kapitaal zich afzijdig houdt wegens depressiepsychose, aanleiding zijn voor den Staat om in een daartoe geëigenden vorm de helpende hand te bieden.

Maar dat is heel wat anders, dan wanneer diezelfde Staat zijn medewerking zou gaan verleen aan een dwangrestrictie, die ten doel zou hebben om de reederijen op grond van wat zij vroeger in haar bedrijf hebben geïnvesteerd, aan een zeker rendement te gaan helpen. Zulk een rendement is niet anders dan schijn; het wordt „verdiend” over kapitaal, dat in wezen reeds verloren is en dat alleen maar door het buiten werking stellen van goederen, die aan de maatschappij nog diensten kunnen bewijzen, kunstmatig in het leven wordt geroepen. Zoo is het bij vele binnenlandse steunmaatregelen hier te lande, zoo zou het ook worden bij de scheepvaart, wanneer daar de tot op zekere hoogte noodzakelijke beperking verder zou gaan dan principieel geoorloofd kan worden geacht.

Vandaar, dat ik ter vergadering van 2 November aan de praeadviseurs vroeg om pertinent te verklaren, hoever de beperking moet gaan. Ik hoop, dat het den heer Vermey thans duidelijk zal zijn, waarom het antwoord van genoemde heeren mij te vaag bleef en waarom ik op dit punt ook met hem van meening blijf verschillen.

Het gaat er — ik merk het wellicht ten overvloede op — bij mij volstrekt niet om, dat ik steun aan de scheepvaart in deze tijden als zoodanig verkeerd zou achten; ook erken ik, dat, zoolang restrictie-overeenkomsten een zaak der particuliere ondernemingen zelve blijven en niet het karakter krijgen van een door de Overheid gesanctionneerd dwangkartel, het gevaar, dat daaraan verbonden is, gewoonlijk zeer gering zal zijn. Maar wel meen ik, dat het funest is om overheidsingrijpen ten behoeve van bedrijven, die in staat van „overproductie” verkeerden, te baseeren op de kapitalen, die daarin vroeger geïnvesteerd werden en inmiddels waardeloos zijn geworden. Dat lijkt mij een onzakelijke crisispolitiek. G. M. V. S.

ONTVANGEN BOEKEN.

Die New Yorker Börsenspekulation door Haldun Efendiogen. No. 29 van de „Hamburger Wirtschafts- und sozialwissenschaftliche Schriften”, (Rostock 1934; Carl Hinstorffs Verlag. R.M. 6.50).

Na een korte uiteenzetting van het begrip speculatie (waaronder verstaan wordt: ieder econ. handelen, bepaald door in de toekomst verwachte, doch in het heden onbekende factoren), van de organisatie van de New-Yorksche beurs en effectenhandel, en een vergelijking tusschen New-York en Londen, staat schrijver stil bij de bewegende krachten, welke op de effectenbeurs te New-York werkzaam zijn. Speciaal de periode vanaf 1914 wordt onderzocht en de Senaatsonderzoekingen naar de gebeurtenissen ter beurze worden uitvoerig behandeld. Een uitgebreide literaturopgave besluit deze interessante studie.

Jaarboek van het Mijnevezen in Nederlandsch-Indië 1932—1933 Algemeen gedeelte en 1930 Verhandelings tweede gedeelte. (Batavia 1935; Landsdrukkerij).

MAANDCIJFERS.

OVERZICHT VAN DEN STAND DER RIJKSMIDDELEN.
Ult. October 1935 (in Guldens).

Afdeling Ia Dir. belastingen.	Kohieren voor den dienst 1935 ¹⁾			Zuiver bedrag der kohieren voor den vorige maand van het vorige jaar ²⁾
	Totaal bedrag	Bedragen, welke zijn teruggegeven of anders dan wegens betaling op de kohieren afgeschreven	Zuiver bedrag	
Grondbelast. a)	10.047.972	24.282	10.023.690	9.771.437
Inkomst.bel. b)	57.689.791	1.439.144	56.250.647	51.238.645
Vermogensbel. c)	14.417.060	126.260	14.290.800	14.213.135
Verdedig.bel. I	8.144.644	108.539	8.036.105	8.566.580
Bel. v. d. doodehd	1.492.839	5.575	1.487.264	—
Totalen	91.792.306	1.703.800	90.088.506	83.789.797

a) $\frac{1}{4}$ hoofdsom + 20 procenten op de hoofdsom der gebouwde eigendommen.

b) Hoofdsom + procenten³⁾ c) Hoofdsom + procenten⁴⁾.

¹⁾ Voor de belastingen naar inkomen en vermogen bestaan de vermelde bedragen uit $\frac{2}{3}$ gedeelte van het belastingdienstjaar 1935/1936 en $\frac{1}{3}$ gedeelte van het belastingdienstjaar 1934/1935.

²⁾ Voor de belastingen naar inkomen en vermogen bestaan de vermelde bedragen uit $\frac{2}{3}$ gedeelte van het belastingdienstjaar 1934/1935 en $\frac{1}{3}$ gedeelte van het belastingdienstjaar 1933/1934.

³⁾ Ten behoeve van het belastingdienstjaar 1934/1935 werden 20, ten behoeve van het belastingdienstjaar 1935/1936 worden 60—78 procenten gegeven.

⁴⁾ Ten behoeve van het belastingdienstjaar 1934/1935 werden 55, ten behoeve van het belastingdienstjaar 1935/1936 worden 75 procenten gegeven.

Afdeling Ib Overige middelen.	Oct. 1935	Sedert 1 Jan. 1935	Overeenkomstige periode 1934
Benaming der middelen			
Divid.- en tantiemebel.	560.584	10.150.780	11.563.376
Rechten op den invoer	9.511.307	74.622.945	67.162.786
Statistiekrecht	160.605	1.356.885	1.492.201
Accijns op zout	149.029	1.731.135	1.721.336
Accijns op geslacht	548.417	4.621.003	5.281.641
Accijns op wijn	³⁾ 201.148	1.733.167	2.177.918
Accijns op gedistill.	2.497.718	23.122.881	24.546.128
Accijns op bier	725.593	7.063.781	8.694.908
Accijns op suiker	4.253.114	44.128.000	43.758.508
Accijns op tabak	2.675.930	28.792.707	26.152.694
Bel. op gouden en zilverw.	48.103	401.975	405.474
Omzetbelasting	4.954.677	49.344.917	42.237.169
Couponbelasting	301.797	4.396.967	3.401.757
Recht. en boeten v. zegel	¹⁾ 1.175.172	²⁾ 13.581.228	14.556.983
Recht. en boet. v. registr.	787.799	8.858.993	9.298.960
Recht. en boet. v. successie, v. overgang bij overliden en v. schenking	2.956.223	28.622.116	27.812.794
Opbrengst d. loodsgelden	299.411	2.505.230	3.042.156
Totalen	31.404.327	305.024.800	293.306.789

¹⁾ Hieronder begrepen wegens zegelrecht van nota's van makelaars en commissionairs in effecten, enz. f 220.999 (Beursbel.). ²⁾ Id. f 2.617.489. ³⁾ De teruggaven wegens verlag van procenten op den wiuaccijns ingevolge artikel 2 der wet van 13 September 1935 (Staatsblad No. 548) overtroffen de ontvangsten over de maand October 1935.

INKOMSTEN TEN BATE VAN HET VERKEERSFONDS.

Motorrijtuigenbelasting	1.572.021	18.512.476	12.639.513
Rijwielbelasting	54.332	7.613.287	7.439.088
Totaal	1.626.353	26.125.763	20.078.601

Artikelen.	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	10/17 Nov. 1935	Sedert 1 Jan. 1935	Overeenk. tijdvak 1934	10/17 Nov. 1935	Sedert 1 Jan. 1935	Overeenk. tijdvak 1934	1935	1934
Tarwe	14.340	876.439	1.213.310	—	16.801	32.305	893.240	1.245.615
Rogge	1.656	201.706	376.899	—	701	15.257	202.407	392.156
Boekweit	1.324	21.300	20.719	—	—	—	21.300	20.719
Mais	13.656	718.791	812.494	6.640	108.580	198.550	827.371	1.011.044
Gerst	4.515	303.056	332.447	889	27.229	45.355	330.285	377.802
Haver	9.144	138.616	109.623	—	1.660	*3.195	140.276	112.818
Lijnzaad	2.640	160.240	189.187	8.984	302.458	218.247	462.698	407.434
Lijnkoek	1.201	43.238	61.191	—	—	55	43.238	61.246
Tarwemeel	435	17.792	18.527	417	6.588	3.039	24.380	21.566
Andere meelsoorten	790	28.845	52.091	347	3.251	6.237	32.096	58.328

AFDEELING II. DIENSTJAAR 1934.

Benaming der middelen	Bedrag van de raming	Zuivere opbrengst over het tijdvak van 1 Jan. 1934 tot en met de maand Oct. 1935
Grondbelasting. ($\frac{1}{4}$ hoofdsom + 20 procenten op de hoofdsom der gebouwde eigendommen.)	9.735.000	9.721.889
Inkomstenbelasting (hoofdsom + 20 procenten).	54.880.000 *)	60.086.641
Vermogensbelasting (hoofdsom + 55 procenten).	17.515.000 *)	17.800.804
Verdedigingsbel. I	11.700.000	9.115.877
Belasting v. d. doode hand	3.000.000	1.284.247
Divid.- en tantiemebelasting	12.240.000	13.192.622
Rechten op den invoer	86.462.500 *)	82.190.127
Statistiekrecht	1.800.000	1.768.807
Accijns op zout	2.300.000	2.122.326
Accijns op geslacht	6.500.000	6.195.266
Accijns op wijn	2.340.000	2.718.588
Accijns op 't gedistilleerd	33.000.000	30.344.425
Accijns op bier	11.815.000	10.201.836
Accijns op suiker	62.200.000	52.923.980
Accijns op tabak	31.000.000	31.341.348
Belast. op gouden en zilverw.	600.000	497.374
Omzetbelasting	81.500.000	54.416.670
Couponbelasting	5.400.000 *)	4.116.856
Rechten en boeten van zegel	15.860.000	17.509.253
Rechten en boeten v. registr.	10.000.000	11.302.456
Rechten en boeten v. successie, v. overgang bij overliden en v. schenking	30.400.000	34.840.211
Opbrengst der loodsgelden	3.500.000	3.629.940
Totalen	493.747.500	457.321.543

*) Nader gewijzigd ingevolge de wet van 27 December 1934 (Stbl. No. 683) houdende wijziging van de Middelenwet van het dienstjaar 1934.

OVERZICHT VAN DE INKOMSTEN TEN BATE VAN HET WERKLOOSHEIDSSUBSIDIEFONDS.
Dienst 1935/1936.

	Bedrag van raming	Zuiver bedrag kohieren tot en met de maand Oct. 1935
Grondbelasting (veertig ten honderd van de hoofdsom)	9.840.000	9.972.053
Personeele belasting (tachtig ten honderd van de hoofdsom naar den eersten, tweeden en derden grondslag)	20.500.000	21.829.575
Gemeentefondsbelasting (vijf en twintig procenten op de hoofdsom)	13.525.000	10.820.562
Vermogensbelasting (twintig procenten op de hoofdsom)	2.260.000	1.440.114
Inkomstenbelasting (tien procenten op de hoofdsom)	5.100.000	3.344.882
Totaal	51.225.000	47.407.186

INKOMSTEN TEN BATE VAN HET GEMEENTEFONDS.

	Dienst 1934/1935 Zuiver bedrag der kohieren tot en met de maand Oct. 1935	Zuiver bedrag der kohieren voor den dienst 1933/34 tot en met dezelfde maand van 1934
Gemeente.f.belast.	55.003.830	59.256.401
Tijd. opc. o. d. gem. f. b.	20.798.440	22.703.536
Opc. verm. t. get. v. 50	5.459.801	5.772.830
Tijd. opc. o. d. verm. b.	3.275.881	3.463.698

STATISTIEKEN.

BANKDISCONTO'S.

Table of bank discount rates for various locations including Amsterdam, London, Berlin, and others, with dates and rates.

OPEN MARKT.

Table of open market exchange rates for Amsterdam, London, Berlin, and New York, showing data for 1935 and previous years.

1) Koers van 15 Nov. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Table of exchange rates in the Netherlands for locations like London, Berlin, Paris, Brussels, and Batavia.

Table of exchange rates for Stockholm, Copenhagen, Oslo, Helsinki, Buenos Aires, and Montreal.

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't late of 2de No. van iedere maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Table of cable exchange rates for London, Paris, Berlin, and Amsterdam.

KOERSEN TE LONDEN.

Table of exchange rates in London for various locations like Alexandria, Athens, Bangkok, Budapest, Buenos Aires, Calcutta, Constantinople, Hongkong, Kobe, Lissabon, Mexico, Montevideo, Montreal, Rio de Janeiro, Shanghai, Singapore, Valparaiso, and Warsaw.

1) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke importeurs hebben te betalen. 1 Oct. 1702. 2) Offic. not. 30 Oct. 391/16; 5 Nov. 391/8. 3) Id. 11 Mrt. 4) 90 dg. Vanaf 28 Aug. laatste 'export' notering.

ZILVERPRIJS

Table of silver prices for London and New York.

GOUDPRIJS

Table of gold prices for London.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Table of the state treasury status showing various items like Voorschot, Verplichtingen, and Saldo.

Table of state treasury status (continued) showing Voorschot and Verplichtingen details.

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Table of the floating debt of the Netherlands-Indische Bank, showing Vorderingen and Verplichtingen.

CURAÇAOISCHE BANK.

Table of the Curaçao Bank showing Voornaamste posten in duizenden guldens.

AN GROOTHANDELSPRIJZEN¹⁾

Main table containing commodity prices for 'ZUIVEL EN EIEN' and 'METALEN'. Columns include product names like 'BOTER per kg', 'KAAS Edammer', 'KOPER', 'LOOD', 'TIN', 'IJZER', 'GIETIJZER', 'ZINK', 'GOUD', and 'ZILVER'. Rows show monthly price data from 1925 to 1935.

Sept. 1932 79 K.G. La Plata; van 26 Sept. 1932 tot 5 Febr. 1934 Manitoba No. 2; Tot Jan. 1928 Western; vanaf Jan. 1928 tot 16 Dec. 1929 American No. 2, van n. 1928 Malting; van Jan. 1928 tot 9 Febr. 1931 American No. 2, van 9 Febr. 1931 tot 23 Mei 1932 64/5 K.G. Zuid-Russische. Van 23 Mei-19 Sept. 1932 No. 3 15 Nov. 9) 7 Nov. 10) 4 Nov. 11) 1 Nov.

BOUWMATERIALEN

Table for 'BOUWMATERIALEN' with sub-sections 'VURENHOUT' and 'STEENEN'. Includes 'CACAO' and 'COPRA'. Columns for 'INDEXCIJFER' (Grondstoffen and Koloniale producten).

Main table for 'BOUWMATERIALEN' and 'KOLONIALE PRODUCTEN'. Columns include 'VURENHOUT', 'STEENEN', 'CACAO', 'COPRA', 'KOFFIE', 'RUBBER', 'SUIKER', 'THEE', and 'INDEXCIJFER'. Rows show monthly price data from 1925 to 1935.

1) Alle Pondennoteringen vanaf 21 Sept. '31 zijn op goudbasis omgerekend; de Dollarnoteringen vanaf 20 April '33 zijn in verhouding van de depreciatie van den Dollar t.o.v. den Gulden verlaagd.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 18 November 1935.

		Activa.			
Binnenl. Wis-	Hfdbk. f	29.678.608,55			
sels, Prom.,	Bijbnk. "	738.335,26			
enz. in disc.	Ag.sch. "	3.881.873,29	f	34.298.817,10	
Papier o. h. Buitenl. in disconto					
Idem eigen portef.	f	1.077.500,—			
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.				1.077.500,—	
Beleeningen					
incl. vrsch.	Hfdbk. f	87.987.437,35 ¹⁾			
in rek.-ort.	Bijbnk. "	5.789.193,44			
op onderp.	Ag.sch. "	35.534.280,91			
	f	129.310.911,70			
Op Effecten	f	124.087.210,18 ¹⁾			
Op Goederen en Spec.		5.223.701,52		129.310.911,70 ¹⁾	
Voorschotten a. h. Rijk				6.141.794,04	
Munt, Goud	f	137.597.830,—			
Muntmat., Goud		484.638.883,32			
	f	622.236.713,32			
Munt, Zilver, enz.		20.299.358,26			
Muntmat., Zilver				642.536.071,58 ¹⁾	
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds				39.599.332,58	
Gebouwen en Meub. der Bank				4.600.000,—	
Diverse rekeningen				8.399.488,40	
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/'32, S. No. 221)				15.486.148,55	
	f			881.450.063,95	
Passiva.					
Kapitaal	f	20.000.000,—			
Reservefonds		4.049.884,01			
Bijzondere reserve		5.675.000,—			
Pensioenfonds		9.942.132,—			
Bankbiljetten in omloop		787.833.435,—			
Bankassigatiën in omloop		13.164,75			
Rek.-Cour. f Het Rijk					
saldo's: { Anderen	f	50.061.338,33		50.061.338,33	
Diverse rekeningen				3.875.109,86	
	f			881.450.063,95	

Beschikbaar metaalsaldo	f	308.440.568,47
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is		771.101.420,—
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht		—

¹⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) f 71.153.775,—
²⁾ Waarvan in het buitenland " 71.327.870,66

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeisch. schulden	Beschikb. metaal-saldo	Dek-kings-perc.
	Munt	Muntmat.				
18 Nov. '35	137598	484.639	787.833	50.075	308.441	77
11 " '35	137598	475.534	794.666	37.612	301.517	76
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen ¹⁾
11 " 1935	36.555	—	135.286	1.074	3.960
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

¹⁾ Onder de activa.**JAVASCHE BANK.**

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeisch. schulden	Beschikb. metaal-saldo
16 Nov. '35 ²⁾	96.880		162.340	16.790	25.228
9 " '35 ²⁾	97.500		165.070	17.520	24.464
19 Oct. 1935	80.516	21.869	163.704	17.548	29.884
12 " 1935	80.518	22.457	166.839	18.065	29.013
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels. buiten N.-Ind. betaalb.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Dek-kings-percentage
16 Nov. '35 ²⁾	2.760	81.370		10.140	54
9 " '35 ²⁾	2.410	84.700		9.960	53
19 Oct. 1935	1.915	10.788	58.820	10.176	56
12 " 1935	1.892	10.825	58.718	10.065	56
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

¹⁾ Sluitpost activa. ²⁾ Cijfers telegrafisch ontvangen.**BANK VAN ENGELAND.**

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities Disc. and Advances	Securities
13 Nov. 1935	197.377	401.449	55.008	11.105	12.631
6 " 1935	196.407	402.158	53.325	10.986	12.493
22 Juli 1914	40.164		29.317		33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. 1)
			Bankers	Other Accounts		
13 Nov. '35	83.475	15.809	92.867	36.700	55.927	38,4
6 " '35	87.215	21.009	89.559	36.641	54.250	36,8
22 Juli '14	11.005	14.736		42.185	29.297	52

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.**BANK VAN FRANKRIJK.**

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wissels	Waarv. op het buitenl.	Beleeningen	Renteloos voorschot v. d. Staat
8 Nov. '35	71.323	674	8	9.062	1.250	4.885	3.200
30 Oct. '35	71.990	679	8	9.627	1.254	4.720	3.200
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen ¹⁾	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort.k.	Particulieren
8 Nov. '35	5.800	2.479	82.545	112	2.754	10.452
30 Oct. '35	5.800	2.404	83.306	75	2.787	10.647
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

¹⁾ Sluitpost activa.**DUITSCHER RIJKSBANK.**

Data	Goud	Daarvan bij buitenl. circ. banken ¹⁾	Deviezen als goud-dekking geldende	Andere wissels en cheques	Beleeningen
15 Nov. 1935	88,1	21,0	5,5	3.746,5	41,6
7 " 1935	87,8	21,0	5,4	3.911,4	42,3
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effec-ten	Diverse Activa ²⁾	Circu-latie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
15 Nov. 1935	345,1	716,0	3.906,2	667,3	279,5
7 " 1935	345,3	688,9	3.979,7	692,1	288,3
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	944,—	400,0

¹⁾ Onbelast. ²⁾ W. O. Rentenbankscheine 15. 7 Nov., resp. 20, 24 mill.**NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belga's).**

Data 1935	Goud		Munt en diversen	Binnen- en buitenlandse wissels	Beleeningen op Belgische Staatsfondsen	Voorschot aan den Staat	Overheids-fondsen	Circulatie	Rekg. Crt.	
	Munt en metaal	Munt en metaal							Schatkist	Partic.
14 Nov.	3.438	60	1.345	114	162	40	4.168	33	950	
6 " "	3.435	58	1.343	116	162	40	4.193	47	906	

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad			Wissels		
	Totaal bedrag	Goud-certifi-caten ¹⁾	"Other cash" ²⁾	In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht	
30 Oct. '35	7.046,4	7.026,6	239,0	6,1	4,7	
23 " '35	6.997,8	6.979,1	232,4	6,7	4,7	

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circula-tie	Totaal Depo-sito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. ³⁾	Algem. Dek-kings-perc. ⁴⁾
30 Oct. '35	2.430,2	3.511,3	6.009,4	130,4	76,5	—
23 " '35	2.430,2	3.504,9	5.965,7	130,4	76,3	—

¹⁾ Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de \$ op 31 Jan. '34 van 100 op 59.06 cents werd gedevalueerd.²⁾ "Other Cash" does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.³⁾ Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opelschbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. ⁴⁾ Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.**PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.**

Data	Aantal leening.	Dis-conto's en beleen.	Beleg-gingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal depo-sito's	Waarvan time deposits
23 Oct. '35	—	7.453	11.528	4.368	21.429	4.500
16 " '35	—	7.501	11.466	4.285	21.417	4.460

De posten van De Ned. Bank, de Javascche Bank en de Bank of Engeland zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de betreffende valuta.